

GÖTEBORGS UNIVERSITET
SOCIOLOGISKA INSTITUTIONEN

C/D-uppsats

i sociologi med samhällsanalytisk inriktning, 30 hp

Blottad, kränkt och misstrodd

- En kvalitativ studie om hur det kan vara att anmäla en våldtäkt.

Karolina Lundberg

Handledare: Hans Ekbrand
Vårterminen -09

Förord

Jag vill tacka alla modiga och vackra kvinnor som ställt upp på intervju. Ett stort tack också till min första handledare Nora Machado och sist men inte minst till min handledare under vårterminen -09 Hans Ekbrand.

Jag vill rikta en tanke till alla de som drabbats av våldtäkt och be att ni inte ska skämmas och inte vara tysta. Bara goda hemligheter kan rättfärdigas - de onda förtjänar inte att undslippa granskning. Bär inte sorgen i tysthet, berätta vad som hänt och låt den skyldige skämmas. Människor kommer att förstå och de som inte gör det har inte hunnit dit i sin utveckling.

Göteborgs Universitet
Sociologiska Institutionen

2009-04-16

Karolina Lundberg

Abstract

CD-uppsats i sociologi

Titel: Blottad kränkt och misstrodd. En kvalitativ studie om hur det kan vara att anmäla en våldtäkt.

Författare: Karolina Lundberg

Termin och år: VT 2009 (VT 2004)

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Hans Ekbrand

Nyckelord: Våldtäkt, våldtäktsoffer, anmälan, bemötande, potentiell mening, logoterapi, Anthony Giddens.

Den här kvalitativa studien ämnar genom intervjuer redovisa hur en individ som drabbats av våldtäkt upplever situationer som följer i dess kölvatten. I ett försök att belysa individens kamp mot en bakgrund av samhällets behandling av våldtäkt är syftet att förändra den bild som så ofta målas upp runt våldtäkt och på det sättet öppna upp för möjliga nya lösningar och liknande. Vi kan inte som samhällsmedborgare lova varandra att ingen mer kommer bli drabbad men vi kan avsevärt förbättra det sätt med vilket vi handskas med problemet för att underlätta för de drabbade att fortsätta med sina liv och läka.

Att studera våldtäkt utifrån teorier om människan av Anthony Giddens och Viktor E. Frankl istället för ur ett feministiskt perspektiv har gett utrymme för att tolka våldtäkt som en händelse beroende enbart på *en individs* handlingar nämligen förövarens. När våldtäkten är över bör man fokusera på att det som den drabbade då upplever är *effekter* av våldtäkten men inte våldtäkten. Det betyder att den drabbade kan få återta kontrollen.

Resultatet av intervjuerna visade att kvinnorna alla upplevde obehag som en direkt följd av anmälan. Vissa har upplevt att polisen sagt eller handlat på ett direkt kränkande vis. Trots detta ångrar ingen av kvinnorna att hon anmälde och skulle ännu troligare anmäla om det hände igen även om de inte har några förhoppningar om att få hjälp. De råder andra drabbade till att berätta vad de varit med om, även om det kan vara jobbigt, för ”varje gång man säger det så mattas det av lite grann”.

Innehållsförteckning

Förord	2
Abstract	3
1 Bakgrund	
Teoretiskt sammanhang	6
Syfte och problemformulering	7
Avgränsningar och begrepp	9
2 Samhällets syn på våldtäkt	
Sexualbrott, BrB 5:1	10
<i>Offrets</i> betydelse	10
Processen från våldtäkt till anmälan och utfall	11
Statistiska beräkningar – våldtäkt i siffror	12
3 Tidigare forskning och dess resultat	
Förståelsen av våldtäkt	14
Anmälan av våldtäkt	15
Behandlingen av anmälan i rättssystemet	15
Bemötandet av våldtäktsdrabbade och den betydelse det har för dem	16
4 Perspektiv - teorier om aktörskap	
Genusperspektivet	17
Struktureringsteorin	17
Individen i det moderna samhället	18
Ontologisk trygghet	18
Kroppen	18
Dissociation och oförkroppsligande	19
Skuld och skam	20
Ödesdigra ögonblick	20
Logoterapin	21
Det specifikt mänskliga	21
Giddens, Frankl och sociologin	21
Logoterapi för våldtäktsdrabbade	22
Traumatiska situationers potentiella förädlade effekt	23
5 Metodbeskrivning	
Intervjuerna	25
Kvinnorna i intervjuerna	26

Våldtäkterna i intervjuerna	27
Transkriberingen av intervjuerna	27
Intervjuernas kvalitet	28
Bearbetningen av intervjuerna	28
Resultatredovisningen	28
Etiska överväganden	29

6 Resultatredovisning i en tematisk indelning

Hur beskriver kvinnorna våldtäkten?	30
Processen som leder fram till anmälan och varför man anmäler	33
Vad händer när man anmält?	36
Vilken utgång hade anmälan?	39
Hur påverkar våldtäkten och vilken hjälp har kvinnorna fått?	41
Vilken hjälp hade du önskat att du fått?	42
Vill du ge något råd till andra kvinnor?	44
Upprättelse	46

7 Analys

Genom Giddens ögon och med Frankls råd	47
Anmälan och förutredning	48
Hur kan det då vara att anmäla en våldtäkt?	49

8 Diskussion

Det är obehagligt att anmäla en våldtäkt	51
Trots obehaget vill man anmäla både första och ännu säkrare andra gången	51
Blottad, kränkt och misstrodd	51
Förädlad	52
Tankarna ändrades	52

Litteraturförteckning

Bilaga 1, Intervjuguide 1	57
Bilaga 2, Intervjuguide 3	57

1 Bakgrund

Våldtäkt innebär en oerhörd kränkning för den drabbade och att anmäla våldtäkten innebär att hon måste blotta sin skam och sin sorg inför personer som kanske kommer visa misstro. Det här är en uppsats om det.

Det finns förlegade tankegångar, föreställningar, som cirkulerar i vårt samhälle som får oss att ändra vad vi tror att vi skulle göra i en situation till något annat när vi väl befinner oss i situationen. Detta gäller särskilt de fördomar som omringar problemet våldtäkt. Jag har valt att skriva om våldtäkt för att det är ett problem som det ofta inte talas om på grund av skam eller rädsla och obehag. Första steget till förändring är alltid att uppmärksamma och acceptera problemet och det är därför jag nu skriver det här tillägget till den växande floden av uppsatser på temat våldtäkt.

Ingen kvinna kan förutse vad som kommer i framtiden. Ingen kvinna kan därför heller skydda sig mot våldtäkt annat än i situationen eller i läkningen som kommer efter. Jag kan aldrig skydda alla mina systrar, vänner och medkvinnor och aldrig lova någon att de aldrig kommer råka ut för en våldtäkt. Det som jag kan göra är att jag kan vara med och försöka ändra och förbättra klimatet runt våldtäktsupplevare så att de som drabbas får en bättre chans att läka.

Teoretiskt sammanhang

År 2002 kom Katarina Wennstams bok, *Flickan och skulden*, om samhällets syn på våldtäkt att starta en debatt gällande attityderna kring våldtäkt. I media kunde man läsa var och varannan dag om fördomarna gentemot offren som florerade inte bara hos folk i allmänhet utan även i polishus och rättssalar. Våldtäktsdrabbade som känner skuld och skam är den ena effekten men lika allvarligt är att anmälningar och åtal av våldtäkt ofta inte leder någonstans på grund av fördomar som polis, åklagare, domare och nämndemän har gällande våldtäkt och de som drabbats. Debatten har till synes lett framåt då det i april 2005 trädde i kraft en ny lag som säger att brottet inte är lindrigare om kvinnan har försatt sig själv i vanmakt genom att droga eller dricka alkohol.

Mycket forskning på området våldtäkt handlar om *offret* och dess roll eller statistik på anmälningar, åtal och domar. Det har också undersökts hur vården, polis och andra samhälleliga institutioners bemötande av våldtäktsdrabbade påverkar dennes läkeprocess. (Sultan och Östman 2008) Det finns forskning på polisens attityder och hur de förhindrar processen där anmälning ska leda till förundersökning. En studie visade att polisen tog fasta på det första intrycket av kvinnan och hennes trovärdighet, ett intryck som baserades på deras förutfattade meningar om våldtäktsdrabbade. Det resulterade i att många fall sällades

bort redan vid anmälningstillfället. Poliser till och med övertalade kvinnor att inte anmäla våldtäkt. (Chambers i Swärd 2004)

I Stina Jeffners intervjuer med tonåringar kan man läsa om ungdomarnas tankegångar runt våldtäkt. Ungdomarna tyckte inte att våldtäkt var en riktig våldtäkt om tjejen eller båda var fulla eller om tjejen klätt sig utmanande. Många av tjejerna skulle inte anmäla en kompis för våldtäkt då det kunde skada honom trots att hon själv blivit kränkt. Vissa av killarna kunde mycket väl se sig själva hamna i en situation om de var fulla där det hela kanske gick lite överstyr trots att tjejen sagt nej eller aldrig sagt ja. (Jeffner 1998)

Anastasia Swärd Lindblom har i sitt examensarbete undersökt huruvida fler förundersökningar faktiskt borde inledas och om detta inte sker på grund av polis och åklagares attityder beträffande om kvinnan är trovärdig. (Swärd 2004) Hon nämner att en kvalitativ studie vidare torde visa vilka attityder hos enskilda individer som påverkar beslutsfattandet. Swärd syftar då på djupintervjuer med poliser och åklagare medan min studie grundar sig på intervjuer med sju kvinnor. Min studie syftar till att addera en dimension till debatten. Våldtäkt är ett samhällsproblem men tragedin är individuell och kan inte förstås till fullo ur ett macro perspektiv, vilket jag tänker mig är att studerar våldtäktsproblemet ur ett rättsligt eller samhälleligt perspektiv, enbart.

Syfte och problemformulering

Syftet med uppsatsen är att belysa ”Hur upplever en våldtäktsdrabbad person mötet med polisen i samband med anmälan och utredning.” Frågeställningar som jag utgått ifrån är:

Hur bestämmer man sig för att anmäla en våldtäkt?

Hur upplevs det som kommer med anmälan? Speciellt mötet med polis och rättsväsendet.

Kan det vara så att fördomar förhindrar anmälningar och åtal?

Vilken betydelse har bemötandet för läkningsprocessen?

Hur kan vi ändra tankegångarna runt våldtäkt och de som drabbats till fördel för läkningsprocessen?

Avgränsningar och begrepp

Det är så vanligt att man med ett feministiskt perspektiv undersöker hur kvinnor inte blir trodda i våldtäktssammanhang och hur kvinnors sätt att leva påverkar hur de döms när det egentligen är förövaren som ska undersökas. Jag håller ju naturligtvis med om att det mycket väl kan vara så men det är inte det som är fokus i den här uppsatsen. Fokus här är individen i samhällsproblemet våldtäkt. Den drabbade råkar vara en kvinna men det är inte att hon är kvinna som har orsakat att våldtäkten ägt rum utan det är *en individs handling* som är orsaken och den individen är förövaren.

Respondenterna i den här intervjustudien är alla kvinnor. De har alla blivit våldtagna av en man som de inte hade något förhållande med. Den här tolkningen av våldtäkt håller sig till den sortens våldtäkt som de intervjuade kvinnorna varit med om eftersom det tillkommer ytterligare variabler att hålla i åtanke när det gäller barn eller kvinnor som blir våldtagna som en del i ett "misshandelsförhållande".

Enligt Anthony Giddens drabbas människor under sitt liv av ödesdigra ögonblick.(Giddens 1991:133) Händelser de ibland inte kan undvika och ibland händelser som de själva bäddat för. Runt våldtäkt uppstår ofta ett missförstånd där den drabbade anses på något sätt skyldig till att våldtäkten ägt rum genom att personen tagit onödiga risker. Det är viktigt anser jag att man tydliggör att det faktiskt är förövaren, *våldtagaren*, som är orsaken till att våldtäkten ägt rum. Våldtäkten är sedan ett ödesdigert ögonblick som den drabbade inte kunnat undvika men som våldtagaren faktiskt kunnat undvika. Våldtäkten kan dock vara ett ödesdigert ögonblick även för förövaren.

När våldtäkten är ett faktum betyder det att förövaren gjort sig skyldig till brott och kanske även upplevt ett ödesdigert ögonblick som kommer ändra kursen på dennes liv. Vad som sker med förövaren efter brott är inget som den här uppsatsen kommer behandla. Istället vill jag efter att detta är klargjort lyfta ut den drabbade ur våldtäkten och sedan utgå ifrån att denne just har upplevt ett ödesdigert ögonblick och står/har stått vid ett existentiellt vägskäl där personen i fråga har valt att gå vidare, att lära sig leva med händelsen. (Giddens 1991:138) Nu har vi den drabbade individen med sin upplevelse och fokus faller på *hur* denne går vidare. Själva våldtäkten är våldtagarens. Den är i det förflutna.

Kritiska ögonblick i efterhand och med anknytning till våldtäkten är just anmälningstillfällen. Kontakten med polisen, att bli bemött och att slåss för upprättelse. Dessa tillfällen är av stort intresse för hur individen går vidare. Det ena som händer är vad "samhället" gör med anmälan och hur de går vidare med den rapporterade händelsen dels i anknytning till den drabbade i form av erbjuden hjälp och dels i samband med rättvisan i försök att få en dom på den skyldige. Det ska jag inte behandla i den här uppsatsen. Det andra är hur individen reflexivt handskas med samhällets bemötande och detta är av betydelse för hur processen kommer utspela sig i andra liknande situationer i framtiden. Reflexiviteten är enligt Giddens central eftersom vi ständigt bygger vår sociala värld genom den.

Hur polisen bemöter den drabbade eller hur polisen känner/tycker att de bemöter den drabbade är inte något som jag heller ska behandla i den här uppsatsen. Det beror på den enkla orsaken att det är den drabbades upplevelse av mötet som får bestämma vad mötet är. Detta på grund av att det är för den drabbade som mötet har störst betydelse. Man måste ju utgå ifrån vad den drabbade behöver för att denne ska uppleva mötet som okej inte polisen eller någon annan. Det är inte om mötet mellan polis och den drabbade som den här uppsatsen handlar utan om den drabbades upplevelse av mötet dem emellan. Logiken bakom polisens

sätt att hantera våldtäktsärenden är inte studieobjektet och därför är inte heller polisforskning relevant för uppsatsens frågeställningar.

Genom att gå igenom tankegångar som kan ändra den drabbades läkningsprocess bereder man ny väg för tankegångar kring våldtäkt i allmänhet. Det som individen tänker är det som samhället tänker. Därför kommer jag noga välja mina ord och klargöra vad jag menar med olika begrepp.

Våldtäkt ses som en händelse/situation där den ena individens levande plötsligt kolliderar med en annan individ som alltså i den bemärkelsen *drabbas* av situationen. Förövarens handling kan drivas av en maktkänsla eller ett hat men lika gärna av sneda föreställningar om mäns och kvinnors sexualitet. Det senare visar Jeffners intervjuer med ungdomar tydligt. Den sexuella aspekten av brottet är egentligen bara intressant om man studerar förövaren. Det kan vara så att det sexuella har en varierande betydelse och att det i vissa fall bara är ett vapen som är effektivt när man avser att kränka en person. Det kan också vara så att lusten hos förövaren är drivkraften men att olika sätt att rättfärdiga tillfredsställelse till det priset, på bekostnad av kvinnans integritet, är det egentliga vapnet, det som möjliggör att våldtäkten äger rum.

Den *drabbade* är ett alternativt ord för offret. Offret är en benämning som jag tycker bör undvikas eftersom den drabbade slutar vara ett offer så fort våldtäkten tar slut. Det som i efterhand påverkar offerbeteendet är inte våldtäkten utan upplevelsen som den drabbade upplevt. Den drabbade kan välja att inte vara ett offer. Tvingar man kvar den drabbade i offerrollen får hon inte chans att själv återta kontrollen. På det sättet får våldtäkten allt för långa armar.

Den drabbades möte. Den våldtäktsdrabbade personens upplevelse av bemötandet från andra, exempelvis polis, vårdpersonal och jurister men även familj, vänner och arbetskamrater. Den drabbades sätt att uppleva mötet färgas av effekterna av våldtäkten på ett eller annat sätt men det är med de effekterna som den drabbade måste möta omvärlden och utifrån det omgivningen måste möta den drabbade.

Den drabbades upplevelse (av gärningsmannens våldtäkt). Den drabbades upplevelse syftar till upplevelsen av det som drabbat, nämligen våldtäkten. Våldtäkten är dock gärningsmannens dåd och skall inte lastas över på den som blivit drabbad av dådet. Därför är det upplevelsen och inte våldtäkten som är viktig för den drabbade.

Den drabbade personen. Våldtäkt är ej personligt men skadar på ett högst personligt plan. Där bör göras en tydlig åtskillnad. Det beror inte på individen, individens handlingar eller karaktär eller levande att denne blivit drabbad. Det är dock individen som drabbats.

Våldtagaren är förövaren men förutom att bara säga att denne begått ett brott talar benämningen om vad han/hon gjort. Till skillnad från *våldtäktsman* så säger inte *våldtagaren* något mer om personen än att denne våldtagit någon. En 'översättning' av engelskans *rapist*.

2 Samhällets syn på våldtäkt

Förr kunde våldtäkt straffas med döden men notera att brottet ansågs vara ett brott mot mannen som kvinnan tillhörde. Straff berodde på skadans storlek vilken beräknades i kvinnans värde på äktenskapsmarknaden. Genom en rad förändringar för kvinnor i allmänhet under historiens gång så har lagen ändrats. (Hedlund et al 1983: 13-14)

Här nedanför är gällande lagstiftning för sexualbrott. Lagen trädde i kraft i april 2005 i sin nuvarande form. Den kan tänkas representera allmänhetens syn på sexualiserat våld.

Sexualbrott, BrB 5:1

1§ Den som genom misshandel eller annars med våld eller genom hot om brottslig gärning tvingar en person till samlag eller till att företa eller tåla en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens art och omständigheterna i övrigt är jämförlig med samlag, döms för våldtäkt i lägst två och högst sex år.

Detsamma gäller den som med en person genomför ett samlag eller en sexuell handling som enligt första stycket är jämförlig med samlag genom att otillbörligt utnyttja att personen på grund av medvetlöshet, sömn, berusning eller annan drogpåverkan, sjukdom, kroppsskada eller psykisk störning eller annars med hänsyn till omständigheterna befinner sig i ett hjälplöst tillstånd. (Sveriges rikets lag 2007)

Offrets betydelse

Så ser lagen ut men problemet i våldtäktsfall är att det ofta saknas bevis. Det är den drabbade som är det enda vittnet och det är den drabbades trovärdighet i förhållande till den anklagades som många gånger avgör om anmälan leder till åtal. Det som är problematiskt med det är att man för att bedöma trovärdigheten ifrågasätter den drabbades karaktär. I texten nedan vill jag att ni ska notera att benämningen *offer* används och det beror på att det är just om offret som källan skriver. Lagg märke till om bilden av den drabbade möjligen ändras något för ditt inre när denne benämns som *offer*.

Den våldtäkt som inte ifrågasätts av allmänheten och representanter för samhället så som polis och åklagare är den våldtäkt där offret är trovärdigt och förövaren inte är det. Idealoffret beskrivs i *Brottsoffer* (Lindgren 2001:31) i sex punkter:

1. Offret är svagt.
2. Offret är involverat i en respektabel aktivitet.
3. Offret är på väg till en plats som hon eller han inte kan förebrås för.
4. Gärningsmannen är i förhållande till offret i överläge och kan beskrivas i negativa termer.
5. Gärningsmannen är okänd för offret och har ingen relation till offret.

6. Offret skall ha tillräckligt med inflytande för att kunna hävda sin "offerstatus".

Offret är en vek kvinna som tvingats in i situationen där hon blivit våldtagen medan hon kämpat för sitt liv. Hon har ingen promiskuös läggning. Hon är propert klädd. Hon tillhör ett högre socioekonomiskt skikt. Hon dricker sällan och då aldrig så att hon blir full. Hon går aldrig ensam ute om det är mörkt och så vidare. I verkligheten är offret vilken kvinna som helst. Hon kan vara klädd hur som helst och ha vilket förflutet som helst.

Den *ideala* förövaren är en slusk som är påverkad och missanpassad men i verkligheten är överfallsvåldtäkterna försvinnande få och de vanligaste våldtäkterna genomförs av alldeles vanliga killar som inte själva anser sig vara våldtäktsmän. Ska verkligen förövaren få bestämma om det är en våldtäkt eller inte? Det borde ju vara den drabbade som ska få åtminstone den rätten. (Wennstam 2004:135)

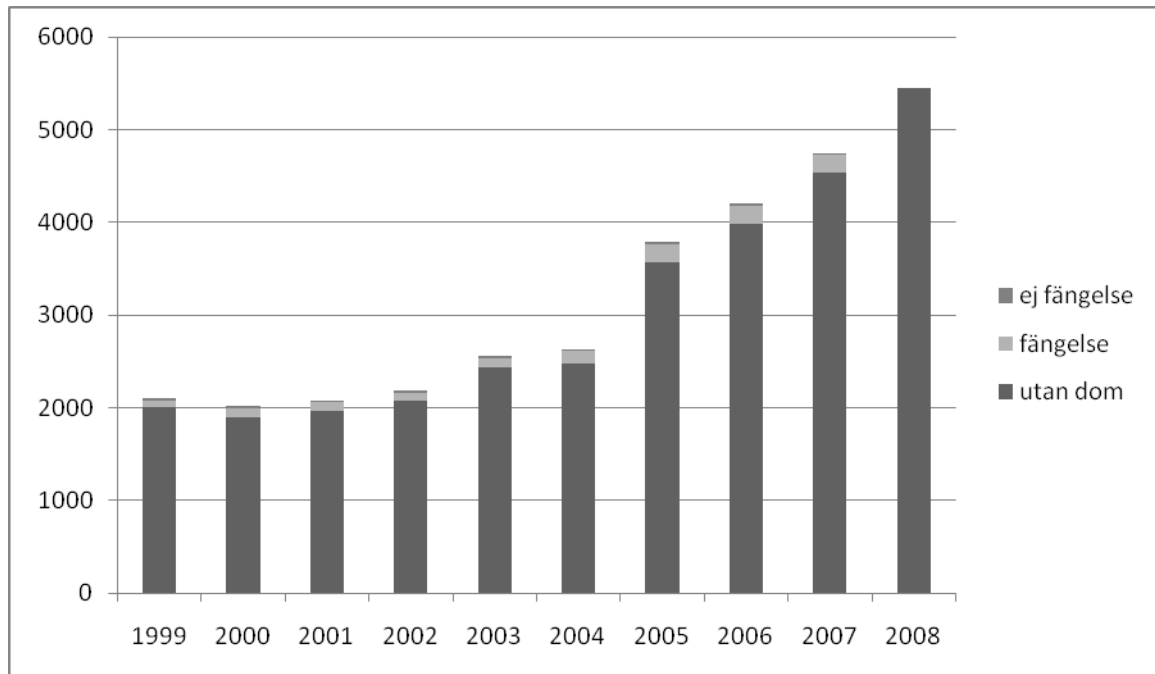
Det finns exempel i Jeffners intervjuer där det framkommer att killar tror att tjejer ibland kan uppleva sex som om det var en våldtäkt men att det inte för den sakens skull är en våldtäkt. Frågan blir då om det är något annat än den drabbades känslor som egentligen bestämmer vad som är en våldtäkt. Vad lagen säger om gränserna för våldtäkt är en tolkningsfråga eftersom det är ur den drabbades trovärdighet som tvivlet om brott pressas.

Processen från våldtäkt till anmälan och utfall

En överblick över processen av behandlandet av våldtäktsfall visar att attityder hos poliser och andra representanter för samhället många gånger styr handläggningen. Processen är beroende av beslutstagande av personer, poliser, läkare och advokater till exempel, som är lika utsatta för och har lika mycket fördomar och värderingar som alla andra. Våldtäkt är ett brott som väcker starka känslor hos alla. (Hedlund 1983:11)

Det är av stor betydelse för offrets återhämtning hur polis och andra bemöter henne eller honom. (Hedlund 1983:10) Offret kan vara väldigt känslig för de attityder som hon eller han uppfattar finns i omgivningen. Mötet med polisen är ofta en kritisk punkt för brottsoffer. För polisen är det kanske rutin men för offren är det kanske det värsta de någonsin varit med om. (Lindgren 2001: 150)

Statistiska beräkningar - våldtäkt i siffror

Källa: www.bra.se

Vertikalt ser vi antalet anmälda våldtäkter i hela Sverige och horisontellt vilket år stapeln avser. På toppen ser vi de anmälningarna som i slutändan lett till en dom och som alltså då varit uppe i rätten. Den ljusare delen är fängelsestraff och det lilla mörka taket är de som förmodligen blivit frikända. Från 1999 till 2004 sker en stadig ökning av anmälan med mellan ca hundra-trehundra stycken per år. 2005 ökade anmälningarna med 1100 stycken och ökar fram till 2008 med ca femhundra anmälningar per år. Antagligen beror den drastiska och plötsliga höjningen på den nya lagen som kom i bruk i april 2005. För 2008 finns inte uppgifter än om antal domar men jag tog ändå med året för att det tydligt visar på den fasta ökningen av anmälningar. I övrigt bör kommenteras att anmälningarna förmodligen utgör en bråkdel av alla våldtäkter och att det är tydligt att de flesta anmälningarna aldrig leder till en dom.

34 % av de kvinnor som deltagit i studien *Slagen dam* har utsatts för sexuellt våld vid åtminstone ett tillfälle efter det att de fyllt femton. Det absolut vanligaste stället där kvinnor råkar ut för sexuellt våld är i sitt eget hem (35 %). Det näst vanligaste stället är på gata/torg (12 %) men annans bostad är nästan lika vanligt (11 %). Kvinnor råkar ut för våld av alla slag i park eller skog bara 5 % av gångerna. (Lundgren et al 2001: 46)

En EU-studie genomförd av Liz Kelly (2009) och, i Sverige, i samarbete med Christian Diesen och Eva Diesen har gjort känt att trots att Sverige toppar listan för flest anmälningar av våldtäkt i EU så ligger vi på botten av listan för uppklarade anmälningar i form av åtal som bara utgör 13 % av anmälningarna. Liz Kelly ser det som positivt att de falska anmälningarna är så få som 2 % och att när det väl blir åtal så har Sverige den högsta andelen fällande domar. (www.dn.se 2009-04-27)

3 Tidigare forskning och dess resultat

Förståelsen av våldtäkt

Det finns omständigheter som gör människor osäkra på om en våldtäkt faktiskt är en våldtäkt, vem som kan våldta och vem som kan bli våldtagen. Stina Jeffners studie *Liksom våldtäkt typ* bygger på 16 intervjuer med femtonåringar om våldtäkt. Huvudsakligen ligger fokus på vad som uppfattas som normalt kontra extremt av ungdomarna. Det visar sig att det som ungdomarna först anser är våldtäkt faktiskt ändras och omvärderas när de presenteras med olika konkreta exempel.

Vid ett tillfälle säger en kille att han nog skulle kunna göra något som kanske skulle klassas som våldtäkt om han var för full eller så. Han hävdade ändå att det i ett sådant fall inte skulle vara våldtäkt utan snarare ett missförstånd även om tjejen såg det som våldtäkt. (Jeffner 1998:183) Några utdrag ur intervjuerna:

Jeffner: ”....” Vad är liksom våldtäkt?

Josefin: När, ja när man ligger med varandra fast man egentligen inte vill.(Jeffner1998:174)

Sara:....att en kille tvingar sig på en tjej fast hon säger nej. Men sen så tycker jag att det kan ju också va om nån kille liksom utnyttjar en, om man är full er om man har haschat eller knarkat. När man inte vet vad som händer.(Jeffner 1998:178)

Jeffner: skulle du kunna göra något tror du som skulle kunna klassas som våldtäkt?

Hasse: Ja, det tror jag nästan att jag skulle kunna göra.

Jeffner: vad skulle det vara då?

Hasse: det är typ om ligger och håller på, så säger tjejen nej och så blir det så bara i alla fall.

Jeffner: varför tror du det blir så bara i alla fall?

Hasse: att man vill så pass mycket liksom.

Jeffner: även om det betyder att det känns jättehemskt för tjejen?

Hasse: det tänker man nog inte på.

Jeffner: Men det vill du själv inte kalla för våldtäkt ändå?

Hasse: nej, jag tror inte det.(Jeffner1998:183)

Jeffner diskuterar sex olika sätt att säga nej på och vikten av kärlek, alkohol, föreställningarna om horan och om den elaka våldtäktsmannen och konsekvenserna av våldtäkt för de tjejerna som har upplevt det.(Jeffner 1998: passim)

Slutligen diskuterar Jeffner hur synen på våldtäkt hos ungdomarna tydligt styrs av reglerna för kvinnligt och manligt beteende och som ett resultat av detta tilldelas tjejerna ett mindre utrymme och killarna ett växande. Det som betraktas som extremt har en tendens att närma sig området för vad som är normalt när killarnas utrymme växer. Tjejerna anser själva att det görs skillnad på vad som känns som våldtäkt och vad som räknas som våldtäkt. De har även en tendens att godta att det som är allmänt accepterat som våldtäkt har större betydelse än det

som känns som våldtäkt.(Jeffner 1998: 281-282) Exempel är att tjejerna inte skulle vilja anmäla en kille om de var kära i honom eller hade ett förhållande med honom. De var också tveksamma till att anmäla för att det skulle kunna göra livet surt för killen i fråga.

Jeffner argumenterar utifrån detta för att våldtäkt inte ska förstås som en avvikelse av ”normal” heterosexuell interaktion utan snarare som en förlängning av de kulturella reglerna för vad som konstituerar en ”normal” heterosexuell interaktion. (Jeffner 1998: 297-300)

Anmälan av våldtäkt

Det är inte alltid självklart för våldtäktsdrabbade att de ska anmäla våldtäkten. Olika skäl till att sexuella övergrepp inte anmäls nämns kunna vara exempelvis att den drabbade känner skuld eller skam, att den drabbade inte vet om det hon upplevt klassas som våldtäkt eller ej i lagens ögon, de långa handläggningstiderna och även en överslätande attityd att man får skylla sig själv om man varit onykter och det omvända för förövaren en ursäkt att han varit berusad och därför inte förstått vad han gjort. Ytterligare skäl är att sexualitet överhuvudtaget är svårt att prata om. Den utsatte är i behov av att någon ställer de rätta frågorna för att en anmälning ska bli möjlig. (Borgström 2005: 10-13)

Behandlingen av anmälan i rättssystemet

När det gäller anmälda våldtäkter och det motstånd de möter i det skedet handlar Anastasia Swärd Lindbloms studie som behandlar anmälda våldtäkter i Stockholms city under 2001, där offret var en kvinna, 15 år eller äldre

Swärd Lindbloms slutsatser blir att allt för många fall läggs ner utan förundersökning och under förundersökning. De fall som leder vidare skiljer sig inte nämnvärt eller överhuvudtaget från de som läggs ner. Det som verkar skilja är att de fall som får ett positivt åtalsbeslut var fall med stark bevisbörda från början och polisen inte behövde göra någon direkt utredning för att finna anledning till en förundersökning. Frågan är om inte många fler anmälningar hade kunnat bli sådana starka fall om förundersökningar faktiskt hade inletts. I flera fall hörs aldrig folk som varit med och ännu mer sällan hörs den anklagade. Ofta om den anklagade hörs räcker det att denna hävdar samtycke för att undersökning ska läggas ner. Av 67 fall under 2001 så gick bara tre fall vidare till åtal.(Swärd 2004: passim)

När ett fall går vidare till åtal möter det fler hinder i rätten. Det står ord mot ord och rätten måste göra en bedömning av både utsagornas tillförlitlighet och målsägandens och den tilltalades trovärdighet. Det är troligtvis så att i trovärdighetsbedömningen av målsägande aktiveras föreställningar om sexualitet, kvinnlighet och kön hos domaren. Dessa kan vara förrädiska och svårupptäckta fallgropar i bevisprövningen. (Swärd 2004:4)

Swärd har funnit grund för sina antaganden att vissa föreställningar om våldtäkt utgör fallgropar i bevisvärdering bland annat i ett annat examensarbete från juristlinjen av C. Diaz. Diaz har i det arbetet haft som syfte att undersöka bevisvärderingen under förundersökning och att utifrån det analysera polisens och åklagarens föreställningar om våldtäktsbrott. Slutsatsen som dras är att bevisvärderingen i allra högsta grad påverkas av polis och åklagares första intryck av offret. Intrycken har sin grund i förutfattade meningar gällande våldtäktsbrott och dess offer. (Swärd 2004:15)

Swärd har även tittat på en skotsk studie av Chambers. Där framkommer att polisens fördomar gällande kvinnor som utsatts för våldtäktsbrott leder till att många fall sällas bort redan på anmälningsstadiet. Kvinnor blev övertalade av polis att godta polisens bedömning av vad som hänt och att dra tillbaka sin anmälan. I ett fall presenterade polisen sin version för offret varpå kvinnan reste sig och gick därifrån. Polisen avskrev anmälan genom att säga att kvinnan tagit tillbaka den. (Swärd 2004:16)

Att tolka lagen är en uppsats där författarna har intervjuat poliser och jurister om våldtäkt. De kom fram till att när intervjupersonerna konfronterades med massmedians kritik av felaktiga beslut i våldtäktsdomar så skyddade de sin yrkeskår och skyllde på andra i rättssystemet.

De tyckte sig också se att mycket fokus landade på kvinnan, hennes roll i våldtäkten och hennes trovärdighet när det, som de säger, inte är ett kvinnoproblem utan ett samhällsproblem.

På ett ställe säger en informant som varit polis i många år och nu var kriminalkommissarie att:

”Jag har alltid tänkt så här; det finns ingen rättvisa /.../ för allting beror på vilken polispatrull det är som kommer först till plats, det beror på hur, på vilken utredningsman det ramlar på bordet någon morgon, det beror på vilken försvarsadvokat du får, det beror på vilken, om det kommer till åklagare, vilken åklagare du får, det beror på nämndens sammansättning /.../ Men så är det faktiskt och det har jag alltid hävdad.” (Lindström och Zadruzny 2005:4)

Bemötandet av våldtäktsdrabbade och vilken betydelse det har för dem

Det är tydligt i de fall som Katarina Wennstam beskriver att kvinnorna inte bemöts med den respekt och värdighet som varje människa är berättigad. I domstolarna har åklagare och andra uttryckt sig på nedvärderande sätt gentemot den drabbade. En våldtäkt är bara den första förödmjukningen. Svea hovrätt skriver om de fall som en tonårig tjej anmält som sexuella övergrepp:

Det finns inga ögonvittnen, vilket tydligen inte var ovanligt vid andra tillfällen när målsäganden stod till tjänst med sexuell service. (Svea hovrätt i Wennstam 2004: 149)

Det är av oerhört stor vikt för den drabbades återhämtning hur denne bemöts av poliser, sjukvårdspersonal, jurister och anhöriga. Bemöts hon med ”inlevelse och förståelse liksom med saklig information om vad förhör och undersökningar syftar till, ökar chanserna för att hon ska återfå jämvikten och känslan av självbestämmanderätt”. (Hedlund 1983:10)

Forsman och Persson har skrivit om hur terapeuter jobbar med våldtäktsdrabbade. Terapeuterna använder sig inledningsvis av kristeorin och avgör vilken fas patienten befinner sig. Utifrån det jobbar sedan terapeuten med patienten i olika steg där denne får berätta om och gå igenom vad som hänt och bearbeta det. Mot slutet av terapin nämns att de även använder Antonovskys teori om KASAM, känslan av sammanhang där det förespråkas att om man kan se en mening med det som hänt så blir det lättare att leva med. (Forsman och Persson 2007:20-21)

Sultan och Östman (2008) skriver i sin uppsats ”Att bli lyssnad på, respekterad och trodd, det är ett bra bemötande!” om myndigheters bemötande av våldtäktsdrabbade. De skriver att tidigare forskning tyder på att bemötandet som våldtagna får många gånger är bristfälligt eller rent av dåligt och att det beror på de föreställningar och attityder om våldtäkt och den drabbade som finns i samhället. De nämner också att bemötandet har stor betydelse för den drabbades läkningsprocess.

4 Perspektiv – teorier om aktörskap

Genusperspektivet

Det strukturella systemet som styr västvärlden härstammar från och är fortfarande patriarkalt enligt feministiskt perspektiv. Det betyder att kvinnor inte fått vara med och bestämma vilka vanor som ska vara ledande i samhällsbyggnaden. Enligt Maria-Pia Boëthius har sedan en mängd saker kommit till för att bibehålla strukturen. En av de saker som håller kvinnor kort är våldtäkt och rädslan för våldtäkt. (Boëthius 1990)

När mitt ämne för den här uppsatsen är våldtäkt så förefaller det kanske rimligt att jag använder mig av olika feministiska teorier för att belysa problematiken kring våldtäkt. Det ska jag inte göra av följande skäl - om man tar i beaktning att uppsatsens fokus mynnar ut i vilken roll bemötandet har för läkningsprocessen och viktigast av allt *vad vi kan göra åt det* så blir anledningen tydlig. Det hjälper inte en person som drabbats av våldtäkt att i förlängning betrakta våldtäkt som ett sätt för patriarkatet att hålla kvinnorna i schack. Våldtäkt är för övrigt inte något som uteslutande drabbar kvinnor utan i stor utsträckning barn och även män.

Struktureringsteorin

Struktureringsteorin kritiseras ofta för att vara alltför komplex och diffus för att kunna uppfattas som en teori. Den består som jag förstår det av många separata förklaringar eller mallar men har ett övergripande syfte vilket också är det viktigaste. Enligt Giddens är ”sociologins ämnesområde speciellt//...// och kräver ett speciellt angreppssätt”(Moe 1995:180) och det måste utgå ifrån en förståelse för förhållandet mellan individ och samhälle.

Enligt socialkonstruktivismens mest radikala form är individen en produkt av samhället. Det beskrivs i början av boken *Socialkonstruktivism* (Wenneberg 2000:14) som att människan är en degklump som helt ges sin form av samhället. Det som en människa bär i sitt medvetande och det som påverkar vad hon tar in i sitt medvetande är inget annat än en direkt följd av samhällets formande av individen. På ett sätt har människan ur den synpunkten skapat sig en övermakt i formandet av samhället. En sådan syn är deterministisk och ger inte mycket utrymme för individens chanser att påverka eller ändra sin omgivning. Det är snarare omgivningen som måste ändra sig.

Enligt Giddens sätt att se på relationen samhälle/individ, är i någon bemärkelse samhället individen transcenderad i såväl tänkande som utsträckt form. Den är inte längre del av individen men den är fortfarande helt beroende av individen. Individerna, eller som Giddens kallar det aktörerna, skapar samhällets olika former med sina handlingar och tankar och när formerna eller strukturerna upprättats så består dem som ett resultat av aktörers utnyttjande av

dem. Den här synen är snarlik den förra i sin utformning men ändå fundamentalt annorlunda då aktörerna *är* samhället och inte bara styrs av det.

Individen i det moderna samhället

I sin bok *Modernitet och självidentitet* beskriver Giddens hur individen i det senmoderna samhället brottas med en växande flod av relativt nya kriterier för skapandet av självet. Självet är en reflexiv process som på en inre spegel reflekterar sin omvärld och reagerar på den enligt sin egen uppfattning om den.

Ontologisk trygghet

Den ontologiska tryggheten är grunden i en människas tillit till omvärlden och genom den också möjligheten till hennes modiga åtagande när hon kastar sig ut i livets alla situationer. Den skapas i relationen mellan barn och föräldrar där föräldrarna med sin närvaro lär barnet att även om de inte syns så kommer de tillbaka. I förlängningen är också den ontologiska tryggheten en människas kompass, den trygghet hon håller sig fast vid när hon handlar i olika situationer. Det finns en trygghet i att veta hur man ska föra sig i samspelet med andra och känna att man passar in. Den ontologiska tryggheten bistår med en känsla av att man vet ungefär vilken respons en handling kommer få. (Giddens 1991: 48-49) För barnet är det viktigt med vardagliga rutiner då det i de rutinerna byggs upp en känsla av att man vet vad som kommer hända, ontologisk trygghet. (Giddens 1991:51) Giddens skriver:

Den tillit som barnet under normala förhållanden känner för sina omsorgspersoner kan enligt min mening betraktas som en slags *emotionell vaccinering* mot existentiell ångest- ett skydd mot framtida hot och faror som gör att individen kan bevara hopp och mod i vilka förskräckliga situationer hon eller han än kan hamna i senare i livet. (Giddens 1991:52)

Kroppen

Självet är kroppsligt. Det är med den växande medvetenheten om sin egen kropp som barnets utforskning av världen tar sin början. Barnet lär sig om världen genom att praktiskt uppleva den med vad som kan betraktas som sitt praktiska verktyg – kroppen. (Giddens 1991: 71) Det är genom att finnas kroppsligt i världen som man erövrar sitt liv. Det är i den kroppsliga passiva hållningen som kvinnor förlorar känslan av att världen är hennes enligt Simone de Beauvoir. (de Beauvoir 1986) En rutiniserad kroppskontroll är av största betydelse för bevaringen av skyddshinnan den ontologiska tryggheten ger i vardagliga situationer. Ett obesvärat uppträdande i situationer kräver att individen många gånger konfronteras med liknande hot och möjligheter som den innebär. Det är i krissituationer följaktligen så att efter en kort reaktionstid i överlevnadssyfte finns för lite kompetens för att en obesvärad kroppskontroll ska infinna sig och stressen som det ger skakar den ontologiska tryggheten i sin grund. (Giddens 1991: 73)

Dissociation och oförkroppsligande

Under svåra förhållande händer det att människor känner att deras aktiviteter är påklistrade eller falska. Den rutinartade kroppskontrollen är av största vikt för två saker. Den ena är för agerandet och den andra är för att man ska bli uppfattad som kompetent av andra. Det betyder att samtidigt som vi använder kroppen som ett verktyg för självet och hur vi upplever självet så är det genom att den förkroppsligar självet samtidigt ställer ut oss för andras beskådning och bedömning. Kroppslig integritet som beskrivs som en känsla av att självet är i tryggt förvar i kroppen är på grund av kopplingen mellan agerandet och andras beskådning är ”så intimt förbunden med andras ständiga uppskattningar”.

När kroppen får fortsätta agera efter vardagsrutiner till exempel i en situation där självet befinner sig i ett tillstånd där det inte till fullo eller alls kan stå bakom agerandet sker en dissociation. Individens upplever att de lever utanför sin kropp och att de använder kroppen som en marionett för att spela en förväntad roll. Det känns inte längre som att kroppen och självet är förenade. (Giddens 1991:75) En känsla som ofta beskrivs av människor i en våldtäkt och som nästan kan liknas vid att de flyr sin kropp när den blir en brottsplats.

Skuld och skam

Skuld är ångest som uppkommit ur rädslan för överträdelser, när individens tankar eller handlingar inte stämmer överens med de normativa förväntningarna. (Giddens 1991: 81) Skam är intimt kopplat till självidentiteten. Motsatsen till skuld är gottgörelse medans motsatsen till skam är stolthet eller självaktning. När en person behandlar en människa på ett för henne oförutsett och kränkande sätt skadas tilliten som hon känner till världen. Den stoltheten en människa upplever när de känner sin värld och kan navigera i den skakas av utnyttjandet av hennes tillit och hon känner skam. Tilltron till integriteten och värdet av självidentiteten ifrågasätts och hon blir främling i den värld hon trodde hon kände. (Giddens 1991:83)

Ödesdigra ögonblick

Ibland händer det att människor drabbas av vad Giddens kallar för ödesdigra ögonblick. Detta är knypunkter där människor plötsligt drabbas av en händelse eller får information om något som ställer de vid ett existentiellt vägskäl. Det är ett kritiskt ögonblick med vilket livet för alltid ändras. De här ödesdigra ögonblicken kan också vara konstruerade och är då följden av en lång rad val som har lett personen fram till knypunkten.(Giddens 1991: 138)

Logoterapi

Viktor E. Frankl är inget välkänt namn inom sociologin därför ska jag kort presentera honom och varför jag använder mig av hans teorier.

Viktor Frankl (1905-1997) var en österrikisk läkare och professor i psykiatri och neurologi vid Wiens Universitet. (Frankl 2003:1) Utvecklandet av Logoterapin tog sin början när Frankl i unga år upplevde en känsla av meningslöshet. För att hitta svar på sina frågor tog Frankl en plats som elev hos Sigmund Freud men blev besviken och sökte sig istället till existentialfilosofins område. Hans första utkast till logoterapins grunder togs ifrån honom när han under andra världskriget hamnade i koncentrationsläger. Först blev han bestört men fann snart en mening med detta. I koncentrationslägret fick han istället med egna ögon se och uppleva om hans teorier stämde. Var det som Freud sa att om man tar allt från en människa så blir hon ett djur och styrs av sina behov eller var det som Frankl trodde nämligen att det som skiljer människan från djuren är hennes förmåga att välja inställning till det som drabbade henne? Det skulle visa sig att i extrema situationer ser man bara tydligare hur olika vi är. Vissa gör vad som helst för att överleva utan en tanke på hur det drabbar andra medan andra på gränsen till att svälta ihjäl fortfarande väljer att ge bort sin sista brödbit till någon annan. (Frankl 1996:9-13)

Det specifikt mänskliga

Vad är det då som är orsaken till att människan kan välja inställning och att man på grund av det aldrig kan förutsäga en människas beteende som vore hon en maskin? Det är det som Frankl kallar det *specifikt mänskliga*. Människan är skapad att sträcka sig utåt, mot andra, inte som ett djur att leva efter ren instinkt eller som offer för biologisk, psykologisk och sociologisk predestinering. Människan har alltid ett fritt val gällande hennes inställning till de situationer hon hamnar i.

Att belysa en människa enbart ur en psykologisk eller en biologisk synvinkel är att förminska henne. Frankl jämför med om man belyser ett öppet kärl i form av en cylinder mot en vägg och ett golv. På väggen får skuggan formen av en rektangel och på golvet formen av en cirkel men inte på något ställe visar skuggan att cylindern är ett öppet kärl. Att inte ha i åtanke en människas alla dimensioner i arbetet med hennes välbefinnande kan aldrig ge ett fullständigt resultat. (Frankl 2003: 34)

Giddens, Frankl och sociologin

Det är helt i enlighet med det som Giddens förespråkar när han kritiserar sociologin. Han vänder sig mot empiristiska och objektivistiska ambitioner som har som mål att göra sociologin till en exakt vetenskap så som naturvetenskapen är. Det skulle innebära menar han

att man upprättar ”sociologiska lagar och regler om vad omsorg är och bör vara”(Moe 1995:180) Giddens poäng är att socialt liv är skapat av mänsklig verksamhet och kan följaktligen också förändras genom människors handlingar” (Moe 1995:180-181). Sociologin ska istället ”synliggöra det genuint sociala” (Moe 1995:181). Vi måste betrakta språket som det ”medel vi använder för att göra våra tankar och handlingar meningsfulla”(Moe 1995:181).

Sociologi är ett ämne som berör det *specifikt mänskliga*. När ämnet många gånger får försvara sin rätt som vetenskap är det få som kommer ihåg att försvara det med dess viktigaste anledning i åtanke nämligen varför och hur sociologin berör det *specifikt mänskliga*. Det är i relationen till sin omvärld och att vara i sin omvärld och känna medkänsla för andra som människan finner mening. Människan är en social varelse. Sociologin studerar den nivå av livet där människan möter sin värld och sina medmänniskor.

Meningen finns utanför människan och i de speciella situationerna. Det är genom att vara kopplad till andra och att ta sitt ansvar som medmänniska som man uppfyller viss potentiell mening.

I enlighet med Giddens tankegångar i form av det som han kallar urbäddning skriver Frankl:

I en tidsålder sådan som vår, en tidsålder under vilken traditionerna håller på att förblekna, måste psykiatrin se som sitt viktigaste ändamål att förse människan med förmågan att finna en mening. I en tidsålder, då de tio budorden för många människor tycks ha förlorat sin ovillkorliga giltighet, måste människan lära sig att lyssna till de tiotusentals budord som ligger i livets alla tiotusentals olika situationer. (Frankl 2003:9)

Giddens bävar för rotlösheten hos en människa som inte hålls fast av någon tradition eller religion eller ens av familj.”Tvivlet är ett genomgående drag i det moderna kritiska förnuftet. Det tränger in i såväl vardagslivet som i det filosofiska medvetandet och skapar en generell existentiell dimension i dagens sociala värld” (Giddens 1997:11). Fokus hamnar mer på risk och tillit vilket försvårar processen med reflexiviteten. Människans reflexivitet blir snarare reflektioner över vad hon borde sagt och gjort än vad hon faktiskt gjorde. Människan måste stå till svars inför sig själv och göra sin egen måttstock. (Moe 1995:197) Jag ser en möjlighet för människorna att ta sig ur förlusterna efter urbäddningen med Frankls teorier och att komma vidare.

Möjligheterna till ”optimism inför framtiden kan bli frukten av det vi lärt oss av vårt tragiska förflutna” skriver Frankl. (Frankl 1996:16) Det är möjligt också i en värld full av lidande och död att leva ett meningsfullt liv, ingenting har någonsin gått oss förlorade, det finns lagrat i det förflutna, det är vad vi ska göra nu som är den viktigaste frågan. (Frankl 1996:147)

Logoterapi för våldtäktsdrabbade

För den våldtäktsdrabbade kan läkningen kanske påskyndas om hon inte tvingas kvarstanna i våldtäkten genom att betraktas som ett våldtäkts*offer* långt efter själva våldtäkten ägt rum. Det kan vara en tanke att man istället gör en tydlig skillnad på situationen och att sedan leva som en person med erfarenhet av våldtäkt. Det är i framtiden som möjligheterna finns säger Frankl. (Frankl 1996:16) Det är i framtiden som den drabbade kan finna nya vägar att handskas med sorgen efter det som skett. Det är logoterapins ambition att hjälpa människor att blicka mot framtiden med optimism och med en känsla av mening.

Traumatiska situationers potentiella förädlade effekt

Om man kan prata om våldtäkt på ett sådant sätt att alla dimensionerna av problemet förstås som en helhet så kan våldtäkt bli ett mindre laddat begrepp. Det är det som är förhoppningarna. Våldtäktsproblemet blir inte nedtonat men i likhet med hur Frankl säger om att det anses fult att vara drabbad av sorg eller depression i vårt samhälle så är det lite ”fult” att jobba med sorgen efter en våldtäkt.(Frankl 1996:154) Istället ska vi se på våldtäktsdrabbade som fortsätter med sina liv och tar sig igenom sorgen på olika sätt som starka och vackra människor. Det var Frankls förhoppning att logoterapin skulle få människor att inse att lidande inte behöver ses som något deprimerande och fult utan snarare kan och borde ses som något värdigt och förädlade (Frankl 1996:154)

Persson och Forsberg nämner en artikel där det skrivs även om de positiva effekterna som kan komma ur en extremt traumatisk situation nämligen att många som gått igenom det upplever att de blivit mycket starkare, att de mognat, kommit närmre någon i en relation och omprioriterat saker i sitt liv efter traumat. (Forsberg och Persson 2007:34)

5 Metodbeskrivning

I Bryman beskrivs Grounded Theory som ”teoribildning på empirisk grund” (Bryman 2001:372). Vidare beskrivs det också som ett ”generellt tillvägagångssätt” och som ”iterativt”, vilket betyder att analys och insamling av data växlar och samspelar (Bryman 2001:373). Bryman menar att analysen påbörjas strax efter att den första delen av material har samlats in och att den analysen sedan påverkar insamlandet av nästa del av material. Av den anledningen kan Grounded Theory enligt Bryman ses både som en strategi för analys och som en strategi för insamling av data. (Bryman 2001:373)

Den här studien har gjorts i två etapper och därför är intervjuerna gjorda i två omgångar och de senare bygger på kunskap från de första.

Det generella tillvägagångssättet i den här intervjustudien är att den har växt fram under loppet av några år då jag ständigt lystrat till ordet våldtäkt med uppsatsen i åtanke. Jag har samlat material, gjort några intervjuer, läst och funderat för att tydliggöra min frågeställning, vilken har gjort försiktiga skiftningar hela vägen, samlat mer material och gjort fler intervjuer baserat på den första analysen. Det har så framkommit tydliga mönster som sakta bildat den teori om hur det kan vara att anmäla en våldtäkt, bemötandets betydelse och läkningsprocessen som presenteras i den här uppsatsen. Det bör tilläggas att vissa svar var överraskande och välkomna vilket i sig betyder att jag inte uteslutande letat svar som styrker mina hypoteser. Jag har alltså frågat frågor för att få veta något snarare än att styrka något som jag tror mig redan veta.

Enligt Giddens är sociologins uppgift att undersöka och klargöra hur vi uppfattar och tolkar världen. (Moe 1999:181) Det är det jag gör i mina intervjuer. Jag undersöker hur kvinnorna uppfattar världen efter en våldtäkt.

Intervjuerna

Omgivningen har mycket att säga om våldtäktsoffer men vad säger de själva om den omgivning de möter efter våldtäkten?

Kärnan i min uppsats är de intervjuer som jag gjort med sju kvinnor om hur det var att anmäla en våldtäkt. I ett tidigt skede av undersökningen gjordes tre intervjuer med kvinnor som anmält våldtäkt. De här intervjuerna transkriberades och kodades och teman som kom ur kodningen blev underlaget för den andra intervjuguiden. Ytterligare fyra intervjuer gjordes med den nya intervjuguiden och det är just i bearbetningen av intervjuerna som skiftningen i problemställningen tog sin form. Från att inte riktigt veta vad jag sökte blev det klart att fokus låg på hur vi kan lära av det som varit mindre bra för läkningsprocessen och ändra på det.

I de första tre intervjuerna var jag försiktig och hade väldigt få frågor. Intervjuguiden bestod av i huvudsak fyra frågor: Vad hände dig? Hur var det att anmäla? Vad gjorde polisen med din anmälan? Hur kändes det? Sedan fyllde jag på med följdfrågor i situationen. (se bilaga 1)

I den första omgången av intervjuer var respondenterna bekanta och bekantas bekanta, på grund av resultatet av ett etiskt övervägande. Anledningen till att jag skriver uppsatsen är trots allt att jag känner personer som har anmält våldtäkt och det slutade med att jag intervjuade dem. Det finns fördelar med att intervjuar människor man känner, särskilt i sådana här känsliga ärenden. Skulle respondenten bli ledsen så kunde jag avbryta intervjun och återgå till att vara en vän.

Rent tekniskt var det bra av olika anledningar. Eftersom jag kände till händelserna som vi skulle prata om i förväg så visste jag vad jag skulle fråga och det var enklare att hänga med i intervjun. Intervjuerna flöt på väldigt naturligt. Det var enklare för respondenterna att öppna sig för mig och det gjorde att dem kände sig trygga och lugna.

Respondenterna i de sista intervjuerna var ytterligare två bekanta och de sista två var kvinnor som svarade på lapparna jag hade hängt ut på olika offentliga platser. Min tanke var att så ovanligt är det inte med våldtäkt att jag måste söka kvinnor på speciella ställen och det hade jag rätt i. Skulle jag göra om det skulle jag hänga ut mer lappar och ha längre tid på mig att få svar och hitta alla mina respondenter på det viset. Det visade sig att de som svarade var engagerade och därför även bra att intervjuar. Eftersom jag inte eftersökt kvinnorna på någon speciell plats där man kan tänkas hitta våldtagna kvinnor var deras medverkan i allra högsta grad frivillig, de sökte sig själva till mig.

Två av kvinnorna har skrivit ett avsnitt om hur de upplevde våldtäkten. Min tanke var att de, givet tid för eftertanke kunde, skapa en text som i sin tur skulle skapa en större känsla för hur upplevelsen av en våldtäkt kan vara för läsaren. Jag har bara använt mig av det lite och har noga markerat ett det är ett skriftligt svar när det används.

Kvinnorna i intervjuerna

De första tre kvinnorna jag intervjuade har jag kallat Vera, Louise och Sofie. Två av dessa kvinnor är i trettioårsåldern och en är i femtioårsåldern. Två har läst på universitet. Alla tre har jobb och en av dem är kurator. Två har barn.

Bland de fyra senare kvinnorna i intervjuerna är två närmre fyrtio år, en är närmre trettio och en närmar sig 65. En av dessa kvinnor är socionom och en är lärare. Alla fyra har jobbat och två är idag sjukskrivna men inte som någon följd av våldtäkten utan av rent fysiska skäl. Tre av dem har barn. Jag har kallat dem Johanna, Camilla, Karin och Maria.

Våldtäkterna i intervjuerna

Det bör nämnas att en av våldtäkterna ägde rum på sent 60-tal, en på tidigt 70-tal och två på sent 80-tal. Tjejen som upplevde den senare våldtäkten råkade ut för ännu en och den inträffade någon gång mellan 2003-2005 vilket är den nyligaste skedda av dem alla. De andra tre skedde mellan 1990-2000. Det är intressant att tjejernas upplevelser trots att de skett på så utspridd tid inte visar på några större olikheter eller likheter i förhållande till vilken tid de hände. De senare har blivit minst lika dåligt eller bra bemötta och polisarbetet verkar inte skilja sig så mycket i varken omfång eller intresse.

Transkriberingen av intervjuerna

När jag transkriberat intervjuerna har jag först skrivit ner allt ord för ord och sedan gått igenom och satt punkt och komma på de ställen där det behövdes för att få fram flytet och känslan i talet. Ambitionen var att jag skulle höra kvinnan som hon pratade på inspelningen bara genom att läsa transkriberingen. På vissa ställen har jag i parenteser noterat om kvinnan skrattat, gråtit eller kanske varit sarkastisk eller arg till exempel. Jag har i övrigt inte tagit bort ord eller fraser som är specifika för talspråk för att texten ska vara mer lättläst. Jag har ansett att det då finns risk att något av personligheten i sättet att prata ska försvinna och ta med sig den individuella prägeln. Det är inte upp till mig att ändra på deras ord, jag kan bara tolka dem. Ytterligare ett skäl var att om någon annan vill läsa intervjuerna så kanske den personen ser något annat än vad jag ser och därför ska källan vara så orörd som möjligt tycker jag.

Intervjuernas kvalitet

När det gäller intervjuernas kvalitet tycker jag att den är hög. Frågorna var väldigt korta och svaren väldigt långa. Svaren var målande och relevanta. Det som var oklart följdes upp direkt med en följdfråga och jag frågade om jag förstod det rätt om jag var osäker. Intervjuerna var i allra högsta grad självkommunicerande. (Kvale1997:134)

Bearbetningen av intervjuerna

När jag transkriberat de första tre intervjuerna hade jag ganska många sidor text så då gjorde jag en meningskategorisering. Jag skrev en text där jag tog upp det som jag tyckte var de intressanta punkterna, koder, och senare smälte dessa koder ihop till teman som blev grunden för nästkommande fyra intervjuerna. Kvale skriver att en meningskategorisering kan ge en tydligare bild av innehållet och göra det enklare att analysera. (Kvale 1997:156)

Resultatredovisningen

Resultatredovisningen i den här studien breder ut sig men med rätta. Citaten är många och långa av ett skäl- att ge läsaren en större inblick i kvinnornas upplevelser. Att låta kvinnorna tala direkt till läsaren med sina egna ord är menat så att läsaren kan skapa en relation till kvinnorna som idag lever med sin upplevelse av våldtäkt och att få en chans att leva sig in i och eventuellt känna igen sig i deras sätt att prata eller resonera.

Etiska överväganden

Första etiska övervägandet kom i mitt första försök att hitta informanter. Jag försökte ta kontakt med kvinnojourer för att se om någon kvinna ville bli intervjuad. Där svarade ingen när jag ringde och jag avslutade mitt letande snart när jag kom att tänka på att det kunde vara upprörande för den kvinna som blev intervjuad. Kvale nämner att en intervjusituation kan komma att likna en terapeutisk intervju beroende på bland annat ämnet. Det är inte forskningsintervjuns syfte att vara terapeutisk och den som intervjuar har inte utbildning för det (Kvale 1997:14).

Det är med stor respekt för kvinnorna i intervjuerna som jag arbetat med den här uppsatsen. Det var med mycket eftertanke som jag bestämde mig för att göra intervjuer och jag har noga betonat att kvinnorna skulle vara anonyma. Eftersom jag känner flera av kvinnorna och vet mer än vad som sägs så har jag varit extremt noga med att inte försöka tolka in något som inte framkommit i intervjun och som jag alltså inte blivit tilldelad att använda i uppsatsen. Det är ytterst viktigt att det förtroende som kvinnorna visat mig i att ställa upp på intervju inte på något sätt missbrukas.

Kvinnorna var välinformerade om uppsatsens syfte och väl införstådda med hur intervjun skulle användas. (Kvale 1997:142) Syftet är inte bara att få informationen och förmedla den utan att även ett försök att ”förbättra den undersökta mänskliga situationen” (Kvale 1997:105).

6 Resultatredovisning av intervjuerna i en tematisk indelning

På följande sidor kommer valda citat ur intervjuerna med kvinnor som anmält våldtäkt att presenteras tillsammans med reflektioner runt det de säger. Citaten är långa som jag tidigare nämnt men ämnade att ge läsaren en inblick i kvinnornas upplevelse av våldtäkt och det som följer den.

Hur beskriver kvinnorna våldtäkten?

Våldtäkt är ett samhällsproblem som drabbbar individer och det är därför hos den enskilde individen som man måste hämta informationen om vad våldtäkt är, vad den har för konsekvenser och hur en person sedan bearbetar sin upplevelse och går vidare i livet. I mina intervjuer beskrivs våldtäkt av den drabbade som en kris där hon väljer att antingen avsluta eller fortsätta sitt liv.(Johanna, Karin) Det skiftar naturligtvis från person till person hur traumatiskt kvinnan tyckt det varit och beror på allt det som hon har med sig i form av kunskap, självkänsla, identitet och ”socialt skyddsnät” men även hur våldtäkten utspelar sig och hur hennes liv i övrigt såg ut vid tillfället för våldtäkten. I intervjuerna finns följande citat rörande upplevelsen av våldtäkten:

Louise beskriver våldtäkten kort utan detaljer men med tydligt fokus på känslorna:

Men han körde alltså in på massa småvägar och så hade han en kniv och så tvingade han till sig ett samlag. Det var fruktansvärt med den där kniven och alltihopa, maktlösheten. Efteråt så var ju hela tiden redan när jag insåg vad som skulle hända, när kniven kom fram så grät jag hysteriskt. Jag var skiträdd. Jag vet inte om han putte av mig eller om jag tog mig ut själv, om han inte försökte hindra mig. Och så vet jag att jag gick och gick och gick och liksom försökte hitta någon stor väg. Det måste jag ha lyckats med. Jag var ju helt förbi av förtvivlan och rädsla. Så jag gick, vet att jag grät hysteriskt. Så kom jag, tog jag mig ut på stora vägen i alla fall.

Maria beskriver händelsen mer i detalj men inte så mycket genom att fokusera på känslorna. Hon beskriver utan att säga det rakt ut att hon fruktade för om inte sitt liv så i alla fall att bli slagen. I sättet att beskriva själva våldtäkten, den sexuella biten så kan man ana en lätt nedlåtande underton. Nästan som att hon frågar sig varför de våldtog henne när de ändå inte kunde få ut något av sexet. Hon beskriver vidare hur hon kände att han ville döda henne och att hon aktiverade sin överlevnadsförmåga.

Och jag gjorde ju motstånd, jag sa nej, jag liksom försökte ta bort händer och du vet och det som hände då var att den här killen då som var drivande att han liksom höjde handen för att slå och då gav jag med mig för jag har någon gång tidigare hört att man ska undvika i en

sådan här situation att bli misshandlad om man kan för att alltså undvika synliga skador eller så. Det var någonting som jag hade med mig i bakhuvudet att inte bli slagen. Så att jag gav ju liksom med mig när jag märkte att jag inte kunde liksom försvara mig då. Och sedan var det ju liksom den här våldtäkten då som var helt meningslös tänkte jag säga alltså det var ju så torftigt och det var ju så bedrövligt och vedervärdigt och först då den här killen som var drivande och sedan även den här andra då som våldtog och det var en väldigt överklig. Det var så osexuellt och det var så märkligt liksom tyckte jag alltihopa och chock helt enkelt. I varje fall som helst så reste sig den här killen som var drivande och gick ut ur rummet och jag hörde honom dra i kökslådor och när han kom, jag hade bara en känsla att nu hämtar han en kniv eller någonting. Och när han kom tillbaka till och ställde sig i dörröppningen till sovrummet så tittade jag på hans händer och han hade ingenting där men så fick jag den känslan att han visst hade den tanken att döda mig liksom i hans blick att han var så iskall att han var väldigt avvaktande på hur jag reagerade så jag fick väldigt mycket kraft där att samla mig att inte verka allt för glad liksom att tjolahopp tjolahej nu vill jag gå hem liksom alltså men på ett dämpat sätt ändå ge det intrycket att det är okej, det är ingen fara med mig liksom. Jag ville bara komma ut därifrån naturligtvis.

Karin:

När jag vaknade nästa gång var han i full gång och då fattade jag heller inte först vem det var utan jag trodde att det var min pojkvän som kommit dit ändå men det var det inte. Och då när jag fattade att det inte var min pojkvän så försökte jag knuffa bort honom tror jag men jag vet inte om jag gjorde det eller om jag bara tänkte för jag hade inte riktigt kontakt med kroppen. Jag vet inte om jag sa det jag tänkte eller inte osv.

Karin beskriver upplevelsen som överklig. Hon vet inte om hon sa det hon tänkte eller inte och det är som om hon först hoppas att det är pojkvännen som kommit dit. Det är som om hon blir blockerad och distanserad. När Karin tidigare i skrift har förklarat hur hon upplevde våldtäkten skrev hon:

Jag vaknade i min egen säng en natt av att våldtäktsmannen var i full gång. Jag trodde att jag drömde först. Jag knuffade honom av mig. Han runkade tills han kom på min säng. Jag satt hopkurad i fotändan av sängen med mitt täcke över mig. När jag tittade upp klädde han på sig byxorna och stövlarna och gick därifrån. Jag satt så tyst och stilla som jag kunde. Jag trodde att om jag rörde mig så skulle jag förstå vad som hänt och jag vågade inte. Vad skulle jag göra om jag förstod att det var sant? Vem kommer jag att bli, undrade jag? Det kändes som att min själ hade lämnat min kropp. Att jag var död. Plötsligt rusade jag upp och klädde på mig. I ilska sprang jag runt kvarteret och letade efter honom. Jag ville få slå honom. Jag ville kräva tillbaks lite av mig själv. All den oskyldighet och det fina i mig som han hade förstört och tagit.

Camilla:

Det var ju, kan det varit -88. Det var i Mölndal och jag kom inte in i porten dit jag skulle. De svarade inte på portlåset. Jag satte mig helt enkelt och värmdde mig inne vid ett element där i trapphuset. Tidigt på morgonen så kom det två killar i 20-25 årsåldern och jag ville låna telefonen då och gick med dem dum i huvudet som man är ibland då. Ja, och så blev jag våldtagen där inne hos dem. Nu efteråt så tänker jag att jag borde gjort mycket mer för jag låg nog ganska passiv. Det var ju inte så att jag sa ja varsågod liksom, verkligen inte! De måste ha förstått att jag inte ville. Det vet jag att de såg jag grät ju och så men jag menar

jag slogs ju inte och jag skrek ju inte och jag försökte inte springa därifrån förrän efteråt. Nej sen så tog jag ju bara på mig kläderna och åkte till mitt jobb. Då var jag nog bara chockad. Jag vet att det återkom flera gånger om dagen men det kändes mer bara som något man hade drömt. Så att istället för vad man skulle gjort, nu vet jag ju det att man skulle åkt till sjukhuset eller polisen men det tog flera dagar innan jag gjorde det.

För Camilla var det också överkligt och särskilt i efterhand. Hon funderar på om hon inte borde stretat emot mer än hon gjorde. Hon förebrår sig själv.

Vera beskriver upplevelsen av våldtäkten skriftligt. Även hon vaknar av att våldtäkten är i full gång och det tar en stund innan hon förstår vad som händer.

Min kompis ville sova i sin säng jämte mig men Erik och Johan vägrade sova i bäddsoffan tillsammans. Min kompis ger sig tillslut. Hon och Johan ligger i bäddsoffan och Erik lägger sig jämte mig. Någon gång under natten ca 04.00 vaknar jag av att någon håller på att penetrera mig. Rummet är mörkt. Jag känner mig helt ”borta”. Jag är vaken men ändå drogad. Mina fötter hålls upp i luften. Strumporna sitter kvar. Trosorna och byxorna är avklädda. Överkroppen är påklädd. Trots mörkret och en viss förvirring registrerar jag att jag inte är hemma och det är inte min pojkvän. Jag vet att min hjärna tänker; Detta är FEL! Jag får kraft, puttast bort honom från mig. Han gör då inga försök att tvinga sig på mig igen. Mina trosor och byxor ligger vid mina fötter jag får tag i dem och drar på mig dem. Det känns som jag befinner mig i ett drogat tillstånd där jag är helt utslagen. Jag däckar igen.

På morgonen vaknar jag först och märker att det ligger någon med bar överkropp jämte mig och det är inte min pojkvän. Minnen från natten hinner ifatt mig och jag får panik, vet inte vart jag skall ta vägen. Jag går upp och sätter mig på en stol. De andra vaknar så småningom.

När Vera vaknar är hon förmodligen redan en bit in i ett chock tillstånd. Hon förtränger händelsen men den hinner ifatt henne och paniken paralyserar henne. Hon vet inte vart hon ska ta vägen.

Processen som leder fram till att man anmäler och varför man anmäler

Mörkertalet när det gäller oanmälda våldtäkter tros vara stort. (Borgström 2005) Det är väl rimligt att tro att bara en liten del av alla våldtäkter anmäls och att det till exempel beror på att kvinnor inte tror att de kommer bli hjälpta av det, att de skäms eller att de befinner sig i en relation med förövaren och därför inte vill ge honom problem. Det kan även bero på att kvinnan tvivlar på att det hon varit med om är en våldtäkt. (Borgström 2005) Det har även framkommit i mina intervjuer vid två tillfällen att kvinnan försöker anmäla men att polisen undviker att ta emot anmälan. Det visar sig i intervjuerna att bara vid två av åtta tillfällen av våldtäkt har kvinna anmält helt av egen kraft. Varför bestämmer man sig för att anmäla? Vad är det som påverkar kvinnorna att anmäla och hur går det till när de beslutar sig för att anmäla?

Maria:

Och sedan gick jag hem och gjorde det här vanliga du vet. Duscha och slängde trosorna. Och sedan ringde jag till en tjej som jag jobbade med då och talade om för henne vad som hade hänt och hon sa du måste ringa och anmäla detta till polisen och jag kände mig så uttröttad och sådär men jag ringde till polisen. Och då säger han att då får du ta och komma hit och göra en anmälan och där fick jag ju veta sedan då att där gjorde han ett tjänstefel då för det gjorde ju inte jag utan det jag bestämde mig för då det var att försöka att gå vidare att glömma detta, att liksom förtränga det på något sätt eller att inte anmäla då. Och jag mådde ju väldigt, väldigt dåligt där och så gick det väl någon vecka eller två sedan pratade jag med en annan väninna för hon märkte att det var någonting då va. Då berättade jag vad som hade hänt och då tog hon mig i hampan och följde med ner till polisstationen. Och så gjorde jag en anmälan.

Efter ett försök att anmäla per telefon bestämmer sig Maria för att förtränga händelsen istället. Det är senare en annan vän som bokstavligen tar med henne till polisstationen och ser till att hon anmäler.

Vera beskrev anledningen till att hon anmälde så här:

Jag bestämde mig för att anmäla efter två dagar ungefär tror jag det var. De första två dagarna kunde jag nog inte ens tänka mig att göra det. Så att...och det som fick mig att göra det var att det tog ungefär två dagar för mig att inse att det inte var mitt fel att det hade hänt. Så det var skuld känslor som jag tror som hindrade mig. Men jag var hos doktorn typ två eller tre dagar efteråt och sedan gick det någon dag till innan jag gick till polisen. Så ringde jag ner.

Jag: Men du gick och undersökte dig?

Vera: Ja det gjorde jag också en eller två dagar efter. Den första dagen så förnekade jag att allt hade hänt ungefär. Sen så gick det en eller två dagar och sedan så kände jag överhuvudtaget att jag var tvungen att göra en. Man får skulkänslor, först och främst för att man har en pojkvän och sedan i vilket fall som helst så blir man ju livrädd när man har insett vad som har hänt. Så blir man ju nervös att det har skapat spår på något annat sätt än mer än psykiskt. Man känner ju inte människan, vet inte vad han har gjort, vet inte var han kommer ifrån. Så att det var ingen tvekan om att göra det.

Jag: Gick du till polisen efter det eller före?

Vera: Efter. Jag tror nästan att om jag tänker efter. Jag har ännu glömt av lite grann. Dagen efter var ju så himla konstig så att men jag tror nästan att det tog upp mot en vecka tills jag anmälde till polisen. Jag har inte kollat datumet och det på rapporten. Men jag var hos doktorn typ två eller tre dagar efteråt och sedan gick det någon dag till innan jag gick till polisen. Så ringde jag ner.

Jag: Påverkade det ditt beslut att anmäla eller?

Vera: Jag tror att alla och allt påverkar ens beslut och alla även dem har en del i det för att man känner alltid någon extra trygghet tycker jag till läkare och doktorer och så. Och när de tycker att det är så himla fel så inser man att de står på ens sida vilket man tror att ingen annan gör, egentligen. Utan man tror att man är väldigt ensam. Men när man får höra att de tycker det så inser man. Jag tycker att de påverkar ens beslut för det var de som gjorde att man stod på sig och så alla människor som står vid ens sida. Och även att man vågar berätta.

Vera känner en skyldighet gentemot sin pojkvän att kolla så hon inte har fått någon könssjukdom som hon kan överföra till honom. Så av omtanke för sin pojkvän går hon till läkaren och läkaren säger till Vera att hon ska polisanmäla. Vera som uttrycker att hon inte trodde att någon skulle vara på hennes sida bestämmer sig då med det stödet, stödet av läkarens ord, att hon ska anmäla.

På ett ställe säger Vera att hon glömt av lite. Det är inte ovanligt att psyket förtränger eller rationaliserar i minnesbilderna efter en traumatisk händelse vilket är en viktig anledning till att misstro mot drabbade kan försvåra minnesprocessen och förhindra utredningen.

Johanna:

.....så våldtog han mig. När han hade gjort det så sa han konstigt nog ”kom nu då så kör jag dig hem”. Jag liksom blev glad att han inte dödade mig. Vi gick tillbaka mot bilen och han körde över bron. Precis vid bron slut fanns en polisstation. Jag tror inte att han såg den. Jag frågade om han kunde släppa av mig där. Så antecknade jag bilnumret Så gick jag direkt över gatan till polisen och sa jag har blivit våldtagen och här har ni bilnumret. Jag ville bara att de skulle åka efter honom, men de gjorde inte det för de skulle ta mig till sjukhuset för att kolla att jag verkligen blivit våldtagen. Så körde de mig till sjukhuset och jag var ju helt förstörd vid det laget för jag förstod ju att de inte skulle kunna få tag i den här karlen. De hade bilnumret men ingenting mer. Det var ju mörkt mitt i natten så jag fick ingen riktigt bra bild av honom, förutom att han var mörkhyad det visste jag ju. //.....//

Jag: Då funderade du aldrig direkt på om du skulle anmäla utan du bara visste att du skulle göra det.

Johanna: Jag gjorde det direkt. När han lämpade av mig vid polisstationen så gick jag direkt in.

Johanna var den enda av tjejerna som anmälde utan att någon sa till henne. Man kan fundera på om hon skulle börjat tveka på att anmäla om hon hade blivit släppt långt från en polisstation eller åkt hem emellan. Möjligen, tänker jag, kan det vara adrenalinet i överlevnadstillståndet som fortfarande så direkt efter våldtäkten ger Johanna kraften och viljestyrkan att gå och anmäla.

Camilla:

Ja det var mamma men det konstigaste med det här att jag anmälde det var ju att jag visste ju vart de här killarna bodde för jag var ju inne i den lägenhet men det följdes inte upp! Det var alltså mamma som propsade på att vi skulle gå till vårdcentralen och så och där sa de att vi skulle anmäla det till polisen. När jag berättade för mamma så var det mer lite trevande så där att jag blivit utnyttjad nästan som att man var rädd för att säga att man blivit våldtagen alltså att man blivit våldtagen för det var liksom som att var det verkligen våldtagen jag blev eller blev jag kanske utnyttjad. Men det fanns ju inga skador eller någonting på mig som kunde styrka det jag sagt. Polisen var ju, ja, ointresserad är en underdrift. Trots att jag, jag hade inte namnet men jag, visste ju vart de här killarna bodde. De ifrågasatte hela min story liksom att vad gjorde jag där i trapphuset och varför lånade jag deras telefon och varför åkte jag inte hemma och så vidare och så vidare. Allting som inte hade med det att göra. Det var ju. Jag var i Mölndal, det gick inga nattbussar då och min mamma sov i ett utav de husen dit där jag skulle in det var ju bara det att deras porttelefon inte funkade och det var mitt i vintern det var därför jag gick in i en portuppgång och satte mig där för att inte frysa ihjäl. Ja det var det jag sa till dem.

Jag: Vad gjorde de då?

Camilla: Polisen, nej han skrev ner en redogörelse där och ja jag fick ju berätta att jag kom in där och att jag ville låna telefonen och att innan jag hann ringa så tog den ena killen tag i mig bakifrån och slängde ner mig på sängen och sedan så turades de ju liksom om tills jag, jag grät ju så viskade jag till den killen som jag tyckte var mest sympatisk då om man säger så att liksom snälla, du vet, och då sa han till en andra att, nej nu, nu får du ge dig nu får du gå ut och sätta dig på soffan eller något sådant då. Och sen klädde jag på mig och gick därifrån. Jag vet inte om de fattade vad de gjorde. Alltså det är klart att de vet att de gjorde fel men inte hur mycket.

Camilla kände starkt att polisen fokuserade på hennes handlingar som om de ville hitta anledningen till våldtäkt i hennes risktagande. Hon tycker att de kunde gått och letat upp killarna eftersom hon visste var den ena bodde och förhört dem. Istället fick *hon* förklara sig, varför hon var ute så sent och varför hon inte åkt hem och så vidare.

Hon beskriver också hur hon funderade på om det hon vart med om kunde ses som en våldtäkt, om hon skulle använda det ordet för att beskriva vad hon vart med om.

Vad händer när man anmält?

När en kvinna anmäler våldtäkt händer olika saker. Bemötandet som hon upplever sig få av polisen kan spela en stor roll för läkningsprocessen (Hedlund 1983) och det finns mycket i tidigare studier som tyder på att bemötandet inte alltid är så bra. (Chambers i Svärd 2004) I mina intervjuer har framkommit att poliser sagt kränkande saker och betett sig hotfullt och möter kvinnans anmälan med misstro men det har också framkommit att polisen i många fall är väldigt förstående, visar stort medlidande och vilja att hjälpa.

Maria:

Ja det kan jag ju säga då att det som hände det var att det gick en vecka eller två och sedan blev jag kallad på förhör till Skånegatan. Jag träffade den här andre polisen då som förhörde mig och som tyckte att det lät trovärdigt och som sa att jag tycker det här ska gå vidare till åklagare. Och jag var även ute med inte honom men det var några andra det var några andra poliser jag skulle peka ut den lägenheten där jag hade blivit våldtagen. Och då kommer jag ihåg det här att då var det två andra poliser och då var han inte med och då skulle jag peka ut den här lägenheten och jag skulle försöka minnas hur bilen såg ut och det kom jag inte riktigt ihåg förutom att den var röd och så men märke och sådant det kan jag fortfarande inte. Och då satt vi i alla fall därutaför och väntade en stund utanför den här lägenheten då och då så säger den ena polisen när det har gått tjugo minuter eller något sådant att du nästa gång du blir våldtagen så kan du väl ta och vad heter det ta reda på lite mer alltså, för som han tyckte, han tyckte att det var roligt, men det är liksom någonting som jag minns. Det var så jävla dumt alltså, att bara säga en sådan sak va.

Maria beskriver först hur en polisman stödjer henne och talar om för henne att han tror på henne medan en annan polis vid ett annat tillfälle behandlar henne på ett kränkande sätt, han skämtar och säger att hon ska ta reda på mer nästa gång. Hennes upplevelse av polisen är uppdelad på olika personer inom poliskåren och tyder på att varje polis har ett personligt ansvar att se över sina egna fördomar och att agera professionellt.

Johanna:

Då var det någon snut som frågade ut mig och då kände jag mig våldtagen igen. Förstagången var i skogen, andra gången var på sjukhuset och tredje gången var på polisstationen. Den manliga snuten sa "jaha nu får du berätta alla detaljer". Han drog ut mig i skogen och våldtog mig, Då sa polisen men du måste ju berätta alla detaljer, hade han handen i dina trosor. Vad tror du han våldtog ju mig. Men då ville han veta mer detaljer men jag ställde inte upp på det. Och så skrev dem ner det. Sen fick jag åka hem. Sen ringde jag min pappa. Han slängde sig i bilen och åkte till mig i New Jersey. Nästa dag så var pappa där och skulle ta hem mig. Men vi var tvungna att åka till polisstationen igen. Det första pappa såg mig så sa han, men hur kunde du låta en kille göra så. Jag lät honom inte göra det, han våldtog mig. Så till och med min egen pappa hade den här det här konstiga sättet att se på våldtäkt, att jag tillät det på något vis. Varför liftade du med en kille det fattar du väl att du inte kan göra. Men det var ju under 60talet när dem svarta kämpade för sin frihet och jag och min familj stöttade dem så jag tänkte inte på att det skulle kunna vara farligt. Här är en *brother* – det tyckte jag faktiskt. Men så när vi kom till polisstationen så var pappa med in. Då fick han läsa redovisningen och då ändrade pappa stil mot mig. Han fick höra att det var en svart och då trodde han på att det var våldtäkt. Så gick det till.

Johannas pappa trodde inte på att det var våldtäkt förrän han läste att det var en svart man som hade gjort det. Förhöret upplevde Johanna som obehagligt, att polisen som frågade henne ville veta för mycket detaljer och framstod som snuskig.

Vera:

Nu har det gått sju månader. Jag har fått en kontaktperson, har jag fått, och ärendet ligger på span men de har jättemycket att göra och när jag är där.....jag har varit där en gång för cirka tre veckor sedan tror jag. Det var första gången jag överhuvudtaget ens träffade honom, min kontaktman. Han ursäktade sig att han har så mycket att göra och att det ligger fem mord på polisbordet vilket gör att jag kände att mitt ärende inte är så prioriterat vilket han intygade att det inte är. Han menar inte att det är mindre viktigt men han menar på att de har mycket att göra och det känns att de har mycket att göra och man känner att ja att det här inte är prioriterat heller och han hade i stort sett när han ringde mig innan jag kom ner till honom och då menade han på att han i stort sett hade undersökt färdigt saken vilket jag tycker är väldigt konstigt eftersom han inte ens hade träffat de människorna som var med på festen och intervjuat dem och ja inte i stort sett träffat mig eller någonting så att. Han ville träffa mig på grund av att jag hade gjort egna undersökningar som vi har gått igenom och sedan dess har det inte hänt så mycket.

Vera gör egna undersökningar men polisen gör inte särskilt mycket.

Louise:

.....och där hos polisen kom rädslan. Då var jag alltså jätterädd för polisen och rädd att någon skulle komma nära. Där på kontoret var det väl 5-6 poliser och de fick inte komma nära. De var så jobbiga med läskig attityd liksom. Jag kommer inte ihåg hur de formulerade eller uttryckte sig men de hade en otäck attityd. Nedlåtande, nedvärderande attityd. Arrogant. Så de fick inte komma nära mig för då skrek jag bara rätt ut. Om de skulle försöka förhöra mig eller något sådant. Så där slutade det med att det kom en kvinnlig polis och förhörd mig eller vad det kallas. Skrev en rapport och där försökte de också ta kontakt med min mamma och sådär. Och så vad jag kommer ihåg, det här är ju jätte länge sedan. Jag var ju sexton år och min mamma var bortrest precis då. Hur som haver fick jag ju beskriva för den här kvinnliga polisen då, inte för att hon var så mycket bättre, men hon var ju i alla fall inte man, fick jag beskriva vad som hade hänt och då beslöt de sig för att vi skulle till Uppsala och göra en gyn undersökning. Som de berättade och som jag förstod så var det ett fullbordat samlag. Det betyder ju att det finns risk för graviditet och alla könssjukdomar och så där. Jag har inget minne av hur vi tog oss till Uppsala men dit kom vi i alla fall och där var det också som jag upplevde det först i alla fall dålig kunskap om hur människor reagerar i sådana här lägen. Då var det också mycket folk och män. Väldigt dåligt med empati. Anpassat det hära, den här situationen. Det var så här.....ja... äckligt rationellt, medicinskt undersökande. Och det spär ju på ens rädsla när inte folk kan förhålla sig. Och det är inget märkvärdigt med den attityden som man måste ha utan det handlar bara om att man är försiktig och förstår att det är någon som har utsatts för ett trauma. Man får ta det lugnt. Det var fasansfullt, fruktansvärt att lägga sig i en gyn stol. Så de med den här dåliga kunskapen. Det är rätt otroligt egentligen. Sådana fackidioter det finns liksom med dålig koll på hur man beter sig. Ja, hur som helst. Det genomfördes en sådan här undersökning och det konstaterades att det var ett fullbordat samlag. Det fanns spermier alltså.

Louise upplever polisens beteende som kränkande. De förstår inte hur de ska handskas med en person i kris och är alldeles för många och uppträder arrogant och läskigt rationellt som om hon är en sak och inte en person. Hon kände inte att hon fick någon medkänsla eller någon omtanke.

Camilla:

Så polisen skrev en redogörelse och tog en anmälan och sedan hörde de väl av sig efter x antal dagar om det var en vecka eller så. Då hade de liksom inget mer i utredningen att tillföra och att åklagare aldrig skulle ta upp det som ett fall när det inte fanns några bevis. Så han menade väl mer eller mindre på att jag skulle söka mig till en psykolog det var vad han sa istället för att besvara polisen något mer.

Jag: Var de inte på adressen och kollade eller något?

Camilla: Nej det tror jag inte. Jag beställde ut papper om det ungefär fem år efteråt och det bestod nästan bara av min redogörelse på ett halvt A4.

Polisen har i Camillas fall inte knappt gjort någon utredning alls. Det som fanns i arkivet var hennes redogörelse för händelsen på ett halvt A4 och polisen hade inget ytterligare att tillföra. Det kan ju anses märkligt eftersom de aldrig gjorde något försök att hitta killarna trots att Camilla kunde visat dem. Polisen har inte hört dem anklagade men ändå beslutat sig för att det inte finns något att utreda.

Camilla råkade ut för våldtäkt ytterligare en gång ca 15 år senare och den gången var det självklart för henne att hon skulle anmäla och hon ringde till polisen.

Jag fick ju prata med någon, först en växel och sedan. Den här gången var jag mer arg. Förra gången var jag ju mycket yngre och chockad och den här gången var jag mer såhär att vad i helvet liksom. Men han var jätte hånfull han som jag pratade med på polisen och han sa att ja om du orkar ta dig hit ner och skriva en rapport om detta så får väl du göra det om du tycker att det är värt det besväret tyckte han.

Jag: Och då hade du beskrivit vad som hade hänt eller?

Camilla: Ja, ja precis. Och jag sa ju att jag vet ju sanningen och då säger han att ja det är ju en sanning med modifikation. Ja för dig kanske sa jag men inte för mig. Så i slutändan så slutade det väl mer med att jag ville anmäla polisen mer än vad jag ville anmäla de andra.

Ingen anmälan togs upp av polisen och Camilla har inte försökt anmäla igen. Polisen var kränkande i sitt bemötande och hånfull. Hur vågar man blotta sin smärta igen när man blivit behandlad så? Det är inte konstigt att Camilla avstod från att ytterligare försöka kontakta polisen för att anmäla.

Vilken utgång hade anmälan?

När polisen gjort en förutredning beslutar åklagare om en förundersökning ska inledas och åtal senare väckas. Det händer ganska sällan i våldtäktsfall att det blir rättegång. Kvinnorna i intervjuerna har väldigt olika upplevelser av rättssystemet. Det verkar ha påverkat deras läkning på olika sätt och deras sökande för upprättelse.

Marias fall gick snabbt till rättegång och hon beskriver hur det kändes att komma dit.

Ja det var väldigt jobbigt. Jag hade ju med den väninnan som jag hade haft med till polisstationen hon var med som moraliskt stöd och likaså min mamma. Och sedan fick jag en förfrågan av någon av de här männen advokat om flickvännen till en av de här våldtäktsmännen då fick vara där och, och jag tänkte att hon kan gott få höra. Sedan när vi kom dit så satt alltså de hade sitt ursprung från Palestina då och då satt alltså mängder eller jag ska inte säga mängder men tio kanske killar ifrån den här regionen och de hade sådant utseende och när jag hörde det här språket så fick jag sådana mordkänslor alltså det går inte att beskriva vad det väckte alltså den händelsen vad som hände med mig liksom. Det var väldigt, väldigt starkt påtagligt att jag blev så hatisk emot dem människorna helt enkelt faktiskt under en period under en ganska lång tid så var jag det. Fast alltså hatisk, jag var ju säkert egentligen rädd eller så men det tog sig uttryck i att det kändes som hat. Och de satt ju och hängde utanför och det var väldigt obehagligt och sedan var det också så att den här polisen då som hade hållit förhöret med mig på Skånegatan han var behjälplig och han stöttade mig och han ringde mig efter förhöret och sa att nu har vi tagit fast de och han frågade mig tror jag om han skulle följa mig till tingsrätten den dagen om jag ville det och då sa jag att nej det behöver du inte för att mamma och min väninna skulle följa med va så att jag kände hans stöd liksom hela vägen och det var underbart att känna det. Inte minst när jag såg den här supporten som de här killarna hade då att bara veta att fanns liksom på något sätt och var på min sida och. Sedan då så rättegången började vid nio tror jag och det här tolkandet då fram och tillbaka för de kunde plötsligt ingen svenska då förstår du (sarkastiskt)

Polisen som stöttat Maria hela vägen erbjuder sig att följa med till rättegången som stöd vilket Maria uppskattar. Det kändes skönt att ha någon som han på sin sida.

Louise fall visade sig vara en serievåldtäktsman och hon minns bara att hon fick besked om att han blivit dömd och hon säger:

De pratade om det då att det var många just på den där sträckan i det här området som hade råkat ut för samma. Det var precis som att han hade specialiserat sig på den här sträckan. Sedan minns inte jag om jag fick ett papper hem eller om de ringde eller så men de fick tag i honom.

För Vera blev hennes anmälan aldrig föremål för undersökning hon träffade kontaktpersonen på span en gång och han hade mordutredningar som hade förtur:

Så en gång har jag träffat honom. Och det är allt som hänt och så mycket mer kommer det inte att hända om inte jag ligger på utan det handlar om hur mycket jag orkar engagera mig. I början så orkar man inte engagera sig för att då vill man att någon annan ska sköta allt sådant där men nu efteråt när det har gått ett tag så skulle man ju kunna engagera sig väldigt mycket om man vill för nu har man ju orken men som sagt det händer ju andra saker i ens liv som gör att man kanske prioriterar andra saker. Så att det känns lite fullt att det ska ligga på mitt ansvar när det inte är mitt jobb. Jag har ett annat jobb att sköta och en egen fritid så att det känns som att det inte funkar för fem öre.

Vera tyckte inte att polisen gjorde sitt jobb och hon tyckte det var fult att hon tilläts göra undersökningar på egen hand för hon har ett eget jobb och borde inte behöva göra polisens.

I Sofies fall gjorde polisen vad hon tyckte kändes som ett halvhjärtat försök att hitta de skyldiga:

...vi var där och att vi åkte och kollade och letade efter spår eller så. Det hände ju inget med det sedan. Om det hade varit någon som verkligen ville sätta fast de, eller så, så kunde det inte ha varit dödssvårt i och med att jag sprang på en av killarna första gången som jag var i Göteborg efter det.

För Karin sa åklagaren nej till att åtala efter polisen gjort sin undersökning hon ansåg att det inte skulle gå att vinna i rätten. Polisen stöttade Karin och tyckte att åklagaren skulle få förklara själv för Karin varför hon inte tänkte åtala och han bokade in ett möte och följde med och stod med armarna i kors bakom Karin när hon pratade med åklagaren:

Då frågade jag henne rakt ut liksom att tror du inte på mig eller vad är det som är problemet liksom och hon sa att det var inte det att de inte trodde på mig utan bara att de inte hade tillräckligt med bevis för att fälla honom. Och då blev jag orolig för att jag tänkte liksom att men om han gör det igen finns det inte i något register att han har gjort det förut så att de kan använda det som bevis då och då sa hon att det gör det. Då kändes det ganska okej för mig ändå.

Hur påverkar våldtäkten och vilken hjälp har kvinnorna fått?

Det beskrivs i *Recovering from rape* (Ledray 1994) hur psykosomatiska följder av en våldtäkt ofta är till exempel smärtor som uppstår av muskelspänningar eller andra effekter av kroppens sympatiska nervsystems reaktion på stress. Adrenalin, ansamlingar av vatten, sömnsvårigheter, irritabilitet, hög puls och mycket mera. Maria beskriver några av effekterna.

Maria:

Ja jag blev hänvisad en kurator på östra sjukhuset och pratade med henne nu minns jag inte vem som sa det av poliserna. Jag hade liksom den situationen att när jag somnade på kvällarna så kunde jag liksom vakna med en skräckkänsla och det tog jag upp med den här kuratorn så jag gick där två eller tre gånger för jag kände att det hjälpte mig inte mycket. Jag kände verkligen att det var ganska meningslöst. Men just detta förklarade hon i alla fall som att jag hade varit utan kontroll när jag hade blivit våldtagen och kunde inte kontrollera det som hände och det var en sådan skräck kopplad till det och när man somnar så måste man släppa kontrollen och då kom den skräckkänslan i den situationen så det var väldigt skönt att få det förklarat det var det verkligen. Men i övrigt så jag träffade inte henne så många gånger. Och jag var inte sjukskriven mycket jag hade väldigt ont i axlarna där och var liksom spänd och sådär i ryggen och jag var väl sjukskriven i någon vecka i samband

med rättegången eller sådär va. För jag kände att ja det var jobbigt helt enkelt att känslorna och man var tvungen och fokusera på det och det tog så mycket kraft.

Maria tyckte att besöken hos kuratorn överlag var ganska meningslösa men att det var bra att hon fick förklarat varför hon hade så svårt att sova och varför hon vaknade med en sådan stark känsla av skräck.

Johanna:

Det kändes både på sjukhuset och polisstationen att det var ingen som ville hjälpa mig genom att prata, det var bara att kolla min kropp och sen var det inget mer //.....//det var som sagt på 60-talet 1966 och jag tror inte att det fanns.....jag var ensam....och pappa han tyckte ju synd om mig.....kämpa med det själv. 1966 var det och tillslut kom jag till Sverige 1975. Då hände något med mina pojkar som också blivit sexuellt antastade och då bröt jag ihop. Att mina pojkar också skulle råka illa ut båda två. Då fick jag komma till psykolog men det var först i Sverige och över tio år senare. Så när det hände mina pojkar så blev jag som ett vrak.

Jag kände mig liksom smutsig och tänkte varför ska jag kämpa med detta? Jag läste till programmerare och operatör så jag lyckades komma igenom sorgen genom att aktivera migmen jag var så nere och så deprimerad att jag måste dämpa sorgen. En del kan ju dricka eller ta droger men det låg inte för mig så jag aktiverade mig istället och så har jag gjort genom hela livet. Presterat då för att visa att det kunde jag.

Jag: Men den här psykologen du fick träffa sedan då. Var det många gånger eller?

Johanna: Ja vi höll på länge och hon var så bra //.....// När jag berättade min historia och hon tyckte ju att kära någon och lilla vän och hon blev engagerad i mig och det gjorde mig så gott att hon ändå såg mig och såg hur ledsen jag var.

Johanna tyckte att det gjorde henne gott att få prata med en psykolog. Hon tyckte framförallt att det hjälpte för att hon blev trodd och sedd och upplevde medkänsla.

Camilla:

Fyra månader efter så blev jag inskriven på en sluten avdelning på Östra. Där fick jag hjälp men det var ju lite konstigt att bli inlåst nästan som att bli straffad.

Camilla var redan innan händelsen i kontakt med BUP och fick hjälp av dem. Hon minns inte riktigt men tror dock att hennes riktigt svåra panikångest kom i direkt följd efter våldtäkten och att det var på grund av den som man skrev in henne på Östra. Hon minns det som bra, att få hjälp, medicinering och samtal men att det samtidigt kändes lite som ett straff för henne, lite märkligt liksom.

Vilken hjälp hade de velat få?

Hur går man vidare efter en våldtäkt, vad kan vi lära av det som varit och hur kan vi förbättra det som komma skall? För att hitta till en bättre väg för de som drabbats av våldtäkt har jag frågat kvinnorna själva.

Johanna:

(Börjar gråta) Jag hade gärna önskat först när det hände då den första unga polismannen behandlade mig med respekt det gjorde läkaren också även om han var tafatt och inte visste hur han skulle bete sig. Att när jag kom in att de hade tagit mitt ord för vad som hänt och följt efter bilen med en gång för han åkte ju därifrån när jag sprang in till polisen och de hade kunnat stoppa honom. Att de hade hoppat in i en bil och kört efter honom som man ser i alla amerikanska polisfilmer men så funka det inte för de tog inte mitt ord på att det hade hänt. Och jag sa: skynda, skynda er han kör nu! Och det är ju det (gråter till) första jag hade velat att de tog mig på mitt ord direkt och hoppade in i polisbilen och arresterade honom men det gjorde de inte. Och så önskar jag att min pappa inte hade sagt så till mig. Hur kunde du ha låtit en man göra så. Och när jag kom till Sverige nästan ett år senare då sa min mamma samma sak. När jag först kom till Sverige första gången så drömde jag mardrömmar varje natt och jag skrek. Och då frågade min mamma om det gjorde ont.

Tror du att det hade hjälpt dig om du hade fått professionell hjälp även om inte din familj var hjälpsam om polisen hade erbjudit det med en gång?

Ja det tror jag för då hade jag inte behövt gå i tjugo år med den här skulden att det var något fel på mig. (Gråter) Att jag hade fått veta att det inte var mitt fel och att jag hade fått lite stöd. Att jag hade fått lite psykologisk hjälp. Jag är stark psykiskt och jag klarade det i tjugo år men det kanske inte hade haft en sådan påverkan på vårt liv mitt och mina barns om jag hade fått hjälp. Jag hade gärna velat få hjälp då det hade jag. Direkt.

Johanna önskar att polisen hade trott på henne från första början. Hon upplevde även att hennes egen familj visade misstro i att de frågade varför hon kunde tillåta att någon gjorde så mot henne. Hon önskar att någon hade talat om för henne att det inte var hennes fel och att hon hade fått lite stöd.

Maria är väldigt tacksam mot den polis som gav henne stöd. Däremot är hon inte lika nöjd med sin familj. Hennes mamma och mormor var besvikna på henne och tyckte att hon vart dum som följt med killarna hem och att hon skulle glömma händelsen.

Jag tyckte väl att jag fick ganska bra hjälp liksom och jag vet inte om jag hade behövt så himla mycket. Jag hade ju det här stödet från den här polisen och det hjälpte väldigt gott. Jag tror inte att om jag hade blivit illa bemött att jag hade gått vidare. Jag tror det är väldigt lätt att släppa det om man inte känner att man får något stöd i den processen faktiskt. Sedan tyckte jag inte att jag fick speciellt mycket stöd av min mamma faktiskt fast hon var med och sådär och mormor och sådär liksom men kan du inte glömma bort det där nu, vad ska hända och de var oroliga och så va'. Det tyckte jag ju att jag kunde fått lite mer förståelse

ifrån de va'. De tyckte nog att jag var ute snurrade och att jag var dum som hade följt med de här killarna hem och de tog det lite så. De var så besvikna på det at jag hade gjort något så dumt. Men som jag sa till folk att det har jag gjort hundra gånger och jag har inte blivit våldtagen för det liksom så att. Det är liksom som att säga till någon att du ska inte gå ut på kvällen och så men det där det måste jag säga att det såg jag mest hos min egen familj.

Camilla:

Ja av polisen. Det borde inte varit så svårt att engagera sig i det fallet egentligen. Jag visste ju vilket hus han bodde i och att det var tredje eller fjärde våningen och det är ju inte så mycket att kolla upp. Det kanske tar en halv dag men....Så att det hade ju kanske känts bra. Nu känns det som att...på något sätt känns det som att jag gav de killarna ett okej. Det här kan ni ju göra igen för det blir inga represalier för det. Vem vet vad de har gjort efter det liksom?

Camilla önskar att polisen hade engagerat sig lite. Hon upplevde att de var högst ointresserade och hon grämer sig över att det känns som om hon gav killarna ett okej eftersom ingen någonsin ifrågasatte deras handlingar.

Vilket råd vill de ge till andra kvinnor?

Maria:

Ja det är ju att söka stöd så att de kan anmäla. Om de t ex får ett sådant bemötande som jag fick när jag ringde första samtalet till polisen. Om de får det som gör att de tappar kraft och ork att gå vidare. Att de försöker hitta annan hjälp . För jag tror ju att det är A och O att de får upprättelse. Men jag vet inte annars hur man går vidare riktigt. Jag tycker det ska bli rättegång, man ska vinna rättegången. De ska åka dit va, de ska få fängelse det är det enda raka. Det är enda sättet man kan få upprättelse liksom. Söka stöd så att man kan gå vidare med en juridiska proceduren för att få fatt de. För det ska man liksom ha svart på vitt att man har råkat ut för en kränkning och att det är deras fel och att de straffas för det. Jag läste jättemycket och mängder med böcker om våldtäkt och plöjde och jag bearbetade detta på det sättet och sedan så är det ju detta att det är så jobbigt att anmäla och tjata och prata om det och rättegången är så tracklig va men hur som helst så får man arbeta med det och för varje gång som man säger det så lite grann så mattas det av så att jag tror att det är jätte viktigt att anmäla

Maria tycker att det är viktigt att man får upprättelse. Att förövaren döms i rättegång. Hon trycker på hur viktigt det är att man får stöd så att man anmäler och orkar ta sig igenom hela processen. Det är jobbigt att prata om det som hänt men viktigt att göra för det mattas av lite varje gång säger hon. Möjligen gör det, det även för omgivningen. Blir mindre laddat.

Johanna:

Stå upp för er rätt och gå inte undan. Var stolt över er själva. Det är inte ert fel. Och prata om det faktiskt för vi måste få upp det *in the open* som de säger. Vi måste göra det för om

man håller det under locket så bara blir det större och större och det är dåligt för oss så vi måste prata om det. Prata med andra tjejer. Det finns ju nu på internet och att man kan prata och diskutera i olika *communities* och så. Prata om det för det är det som hjälper. Och den här lilla flickan då som tog livet av sig för några dagar sedan för att hon inte vågade det tycker jag visar då att samhället inte hjälper våldtäktsoffren och den här lilla flickan var rädd för våldtäktsmannen och hon fick ju inte leva. Och det är inte bara kvinnor som blir våldtagna utan barn och män blir det med och för mig är det samhället som skapar de här sjuka människorna som gör sådant här. Och det kan vi bara ändra genom att prata om det. Och gråt. Gråt så mycket du kan. Kanske gråter man hela livet men det blir lättare att bära med tiden. Man har inte den där hemska ångesten sedan hela livet det har man inte. Det vill jag också att man som ung ska veta att det går att ha ett bra liv ändå. Det är bara ibland då som när man pratar om det då så kommer det upp och då får man gråta lite.

Även Johanna är noga med att betona att man måste prata om det. Hon vill att samhället ska ändras och hon säger att det bara kan göra det genom att man pratar om saker. Människor ska inte behöva känna sig ensamma med en våldtäkt så som hon har gjort. De ska känna att de kan prata om det och få stöd.

Camilla:

Ja kanske att tjejer ska inse sitt eget värde att man ska vara rädd om sig själv och att man faktiskt inte e tillgänglig för alla som vill, att man har rätt att säga nej. Jag tror att många unga tjejer med den porrindustrin som finns idag där killar växer upp och tror att det e helt okej för en tjej att ta fyra fem killar på en gång och att alla tjejer vill vara med en annan tjej och lite så att tjejerna tror att de måste ställa upp på saker för att bli omtyckta.

Camilla vill att tjejer ska inse sitt eget värde och vara rädda om sig. Tanken bottnar enligt mitt sätt att se det i en känsla av att man om tjej kan skydda sig mot situationer där man kan bli våldtagen. Camilla är inne på att tjejer gör saker som de inte vill och att gränserna för vad som räknas som våldtäkt blir suddiga.

Karin:

Att inte vara rädda för att tala om för människor vad de varit med om först och främst och att våga be om hjälp kanske för att det är inte alla gånger som folk vet vad man behöver. Om man kan tala om vad man behöver så tror jag att människor känner att det är enklare att hjälpa till och att man ser att de gärna vill hjälpa till.

Karin vill uppmana tjejer att berätta om det som hänt dem. Hon pratar om en rädsla för att prata om det som även Camilla nämner tidigare. Vågar man säga att man blivit våldtagen? Hur kommer det att mottas av den man säger det till? Orkar man med att se misstron i betraktarens ögon är den risken värd chansen för att man kan bli trodd och få stöd och hjälp.

Karin beskriver skriftligt när hon berättar för sin pojkvän:

Han frågade mig om det verkligen hade hänt och tvingade mig att se honom i ögonen när jag svarade. Jag hade tittat ner i golvet hela tiden eller hållit handen för ögonen för jag skämdes så att jag inte kunde titta någon i ögonen. Min pojkvän övertygade mig om att det inte var mitt fel.

Pojkvännen ville undanröja misstankar om att det inte var sant och när han fick bekräftat att det var sant trodde han på det och tillade då att det inte var Karins fel. Är det fel eller rätt att ställa frågan för att undanröja misstanken? Kanske kan det för den drabbade synliggöra och klargöra att den som fått veta nu tror på henne och att hon inte behöver tvivla på det.

Upprättelse

När det gäller upprättelse så har kvinnorna fått den på olika sätt. Marias upprättelse var en fällande dom som höll även i hovrätten. För Louise som inte nämnde upprättelse blev det även där en fällande dom och man kan ju förmoda att det symboliserade ett slags avslut även för henne. Sofie föreställer sig en slags upprättelse för när jag frågar om hon skulle anmäla om det hände igen säger hon:

Ja det skulle jag men jag skulle inte förvänta mig någonting. Om det skulle hända igen så tror jag att eftersom det ligger så mycket agg kvar så hade jag antagligen ringt *efter* att jag dödat honom.

Karin berättar om hur polisen står bakom henne med armarna i kors när åklagaren får förklara sig och jag frågar henne om det kändes lite som en upprättelse vilket hon håller med om att det gjorde. Utöver det så tyckte hon att polisen gjorde ett så bra jobb att det fick henne att må bra också. Eftersom förövaren var i tjänst vid tidpunkten för våldtäkten och var i uniform och med ambulansen parkerad utanför så skrev Karins styvfar ett brev till hans chef som var och han skickade en ursäkt å sina vägnar och avskedade killen som våldtagit Karin. Det var också en upprättelse.

Camilla nämner inte upprättelse. Det märks mer att hon resonerar om våldtäkterna på ett lite distanserat sätt. Lite som om hon har vant sig vid tanken och bara lever med det. Hon anmälde första gången och hon försökte anmäla andra gången så hon stod upp för sig själv och sin rätt så mycket hon orkade. Det är kanske en liten upprättelse.

Vera nämner inte heller upprättelse. Hon berättar att hon tror att utredningen kunnat gå längre om hon hade gjort mer själv och engagerat sig mer. På något sätt stod hon upp för sig själv och sin rätt när hon själv gjorde efterforskningar där hon försökte spåra personen som våldtagit henne.

Johanna pratar om upprättelse och hon talar om att många år senare så blev även hennes söner utsatta för sexuellt våld. Det beskriver hon lite som en vändpunkt, att hon liksom fick nog, och när domaren deklarerade att bevisen inte var tillräckliga för att fälla mannen som antastat

hennes ena eller båda sönerna (den ene var så ung att hon inte vet säkert) skällde hon ut honom. Mannen som antastat hennes son gick fri men hon berättar om ett senare möte med honom så här:

Och den här mannen som hade antastat min son han spelade gitarr och vi var i parken och vi hörde någon uppträda för en grupp människor lite längre bort och jag blev alldeles chockad när jag såg att det var han. Där satt massa vänner och lyssnade på honom och då återigen blev jag så vansinnig att det hade blivit nedlagt och där sitter han i parken och spelar då som bästa trubadur som om ingenting har hänt, Det var ett år efter ungefär. Och jag satt längre bort med mina barn och de lekte. Så jag gick bort och satte mig bland de andra och stirrade på honom och när han slutade spela och det blev tyst så sa jag högt och tydligt att, vänner, bara så ni vet så har den här fina gitarristen antastat min son, och han blev alldeles förstörd, han blev helt röd och så skulle han börja spela igen men alla blev helt vansinniga.

Så jag tänker att han blev frikänd av den där svenska domaren men av mig blev han inte det för när jag såg att det var han satte jag dit honom framför hans egna landsmän och han var tvungen att lämna Sverige tillslut och då var han alldeles gråhårig och det kanske var hårt men det han gjorde mot min son det var hårt och det har påverkat oss i alla år så jag tänker då att jag var som en tigmamma. Det är ingen som ska skada mina söner och sedan dessutom komma undan med det. Han som gjorde det mot mig han kom undan och nu tänkte jag att inte en till sådan människa skulle få komma undan. Han fick sitt straff.

7 Analys

Genom Giddens ögon och med Frankls råd

När jag tittar på våldtäkt genom Giddens ögon och sätter in det som topic i hans teori öppnar sig i min mening många dörrar till nya sätt att se på våldtäkt och också då att bemöta våldtäktsdrabbade på. Jag ska nedan försöka att exemplifiera detta.

Det är viktigt att först klargöra varför det kan vara till hjälp att bena ut de tankar som finns om våldtäkt och att försöka göra det från den drabbades synvinkel istället för utifrån. Det är den drabbades kommande välmående som är av största vikt och det är på grund av att den drabbade upplever lidande som följd av våldtäkt som våldtäkt är ett brott. (Förmodligen kommer folk vilja plocka isär föregående mening och säga att det alltså inte är en våldtäkt om den drabbade inte av någon anledning mår dåligt, kan må dåligt eller erkänner att denne mår dåligt. Det är självklart inte det jag menar. Det jag menar är att tydliggöra att det är den drabbades sorg inte dennes respektive eller närstående eller samhällets sorg, annat än i den medkänsla som finns.) Giddens teori är att aktörerna är samhället. Därför är det de enskilda aktörernas ansvar att ändra sitt sätt att tänka så att samhället kan ändras. Det är därför det är viktigt att verkligen titta på tankarna vi har och försöka hitta alternativa tankegångar att ersätta de förlegade med.

Individen i det moderna samhället vet hur hon ska navigera sig i omgivningen. Den ontologiska tryggheten gör det möjligt för en person att ta sig runt i livet utan att känna ångest. Ibland råkar människor ut för saker de inte kunnat förutse eller som kommer ha en mycket mer avgörande effekt än de trott. De knutpunkterna kallar Giddens för ödesdigra ögonblick(1991:138). Våldtäkt drabbar människor. Det är inget de planerar att uppleva eller kan undvika om de råkar hamna i förövarens väg.

Maria gick intet ont anande på en efterfest därför att hon har lärt sig att lita på att människor inte vill skada henne. Det går ju inte att leva sitt liv i ständig beredskap för hot från sina medmänniskor. Detsamma gäller Camilla som trodde killarna skulle hjälpa henne. Hon skulle få låna telefonen så hon kunde ringa sin mamma. Johanna var tveksam till att få skjuts men bedömde att killen verkade trevlig och pålitlig. Karin sov i sin egen säng och litade på att främlingar inte skulle gå in i någons sovrum om dörren var stängd med en hasp för det betyder att man inte vill att någon ska komma in och det förstår alla. Vera visade att hon inte ville att någon skulle komma nära hennes kropp både genom att säga att hon inte ville sova bredvid någon och genom att behålla alla sina kläder på när hon lade sig att sova. Louise litade på att hon bara skulle få lift.

Den ontologiska tryggheten är nödvändig för att navigera i samhället men den kan också ”förleda oss” så att vi hamnar i situationer som i sin tur kommer skaka densamma i grunden. Våldtagarna går utanför gränserna för den sociala koden och gör saker som den drabbade inte har anledning att förutse just på grund av att de är oväntade och ligger utanför spelets regler. Att uppleva att man inte kunnat skydda sig mot en attack rubbar känslan av självet förmåga till det och den drabbade blir följaktligen skeptisk och den ontologiska trygghetens skydd och kompass kommer ur balans. Enkelt uttryckt upplever individen att hon lurats av verkligheten och hon känner skam över sin oförmåga att förutse och undvika våldtäkten (Giddens 1991:81-83). Eftersom självet är kroppsligt vilket med andra ord betyder att självet redskap är kroppen och en väg till självet går genom kroppen att när kroppen attackerats är det självet som får lida. Den rutiniserade kroppskontrollen som möjliggör att en person bibehåller skyddshinnan som den ontologiska tryggheten ger blir i en krissituation svår att kvarhålla (Giddens 1991:71-73). Den blir inte längre obesvärad och personen upplever mer att hon spelar en roll. Dissociation och oförkroppsligande som Giddens kallar det är följden av en traumatisk händelse som exempelvis våldtäkt. Kroppslig integritet kan översättas som att personen känner sig vara i tryggt förvar i kroppen, något den våldtäktsdrabbade förlorar. Den kroppsliga integriteten är intimt förknippad med hur personen upplever att andra beskådar denne vilket ytterligare försvårar situationen för en våldtäktsdrabbad person med tanke på alla fördomar som finns.

Vera nämner flera gånger att hon undrar vad polisen egentligen tänker, om han tror på henne eller inte. Läkaren som övertygar henne att hon ska anmäla ger henne tillbaka lite förtroende för omgivningen och det trevliga bemötande hon sedan får på den lokala polisstationen likaså. Det är därför viktigt med ett korrekt bemötande. Det hjälper till att bygga upp den skadade ontologiska tryggheten. Camilla nämner att hon till en början inte vet hur hon ska sätta ord på det hon råkat ut för. Hon funderade över om hon skulle kalla det utnyttjad istället för våldtagen. Det kan vara ett försök att minska känslan av förlorad kontroll och skamkänslan av att inte ha förstått vad hon aldrig kunnat förutse. Det är intressant varför en våldtäktsdrabbad person så ofta känner skam och enligt Giddens är skam en känsla som uppstår när en person blir behandlad på ett kränkande vis, precis som våldtäkt är. Då skadas hennes tillit till världen och med den hennes självaktning vilken är en produkt av stolthet och skam är motsatsen till stolthet. Personen ifrågasätter sitt värde eftersom hennes integritet inte respekterats och hon känner då skam. Camillas råd till tjejer är just också det att de ska inse sitt eget värde. De ska inte göra saker de inte vill. Kanske kan våldtäktsdrabbade jobba med sin känsla av skam på ett bättre sätt om denne kan få förklarat för sig att det är kränkningen som gett henne känslan och inte hennes eget handlande. Frankl föreslår att människor kan välja sin inställning till saker men det förutsätter att man blir presenterad för de alternativ som finns (Frankl 1996:passim). Logoterapi är till sin form sådan att terapeutens jobb är att föreslå alternativa sätt att se på saker och att på det sättet få patienten att ändra inställning till det som hon lider av (Frankl 1996:124).

Vera undrar hur andra uppfattar henne och undrar om människor ska tro på henne. Enligt teorin om dissociation leder bristen på obesvärade kroppskontroll till att personen tvivlar på sitt agerande vilket i sin tur är viktigt för att man ska uppfattas som kompetent av andra (Giddens 1991:75). Detta är viktigt i frågorna som rör bemötandet av den drabbade och den drabbades möte. Om man kan bemöta den drabbade med bristen på dennes obesvärade kroppskontroll i åtanke kan kanske misstro i åtminstone några fall undvikas och i samma anda kan också den drabbades möte bli bättre och också stärka kroppskontrollen vilket i sin tur leder till att den drabbades agerande upplevs mer kompetent och undanröjer ännu fler misstankar hos omgivningen. Det blir tydligt hur viktigt stöd från någon som inte hyser någon misstro faktiskt kan bli både för läkningen men även möjligen för den polisiära och juridiska processen efter en anmälan av våldtäkt.

Maria nämner hur mycket det betydde för henne att hennes vän släpade ner henne till polisstationen för att anmäla men även hur mycket det hjälpte henne att en polisman erbjöd sig att följa med henne till rätten och visade tydligt att han trodde på henne. Att inte bli misstrodd bevisar att man inte gjort en felbedömning och att ens kompass är dålig utan snarare att det är våldtagarens kompass som verkligen inte fungerade som den skulle.

Sofie säger att det kändes som att ingen trodde henne och att de trodde att hon spelade. Enligt Giddens känner en person som upplever dissociation sig som att kroppen är en marionett som självet använder för att spela en förväntad roll (1991:75). Det är på grund av de förväntningarna på *offer*rollen som benämningen *offer* borde sluta användas. Den *drabbade* förväntas inte nödvändigtvis vara ett offer. Därför tvingas personen genom sin dissociation inte heller in i en sådan roll.

Sammanfattningsvis finner jag mycket i intervjuerna som talar för att Giddens teorier är applicerbara på våldtäkt och att det kan ge en ny syn på samhällsproblemet som drabbar så många. Den drabbade är en term som Giddens använder för att beskriva hur ett ödesdigert ögonblick påverkar en människa. Hon drabbas. Det passar mycket bra på hur en våldtäkt påverkar en människa och där uppstod idén om att byta ut termen våldtäktsoffer mot våldtäktsdrabbad. I engelskan benämns våldtäktsoffer ofta som *survivors* vilket ger en bättre bild av en person och inte gömmer henne bakom ett offerdis. Våldtäktsmän benämns som *rapists* och med det i åtanke har jag bestämt mig för att kalla förövaren för våldtagaren. På det sättet binds personen till sitt handlande på ett väldigt intimt sätt och förhoppningen är att inga missförstånd om vem som är skyldig ska uppstå. I en våldtäkt är det våldtagaren som är den skyldiga.

Anmälan och förutredning

Anastasia Swärd Lindblom skriver i sin uppsats att kvalitativa intervjuer möjligen kunde ge djupare kunskap om vad som händer när man anmäler en våldtäkt. Hennes slutsats är att för

lite görs initialt i många fall av våldtäktsanmälan, att polisen ofta egentligen inte undersökt om det finns skäl att inleda en förundersökning.

Förundersökning ska inledas om det kan antas att brott begåtts och en anmälan borde vara tillräcklig anledning att förmoda brott (Swärd 2003:5). Förundersökningen läggs ner om den inte verkar leda någonvart om man inte hittar gärningsmannen eller det som gjorts inte är olagligt. Beslut att inte inleda förundersökningen kan tas om man redan innan kan se att den inte skulle leda till något (Swärd 2003:7). Om det finns anledning att tro att anmälan är obefogad eller ogrundad kan det finnas skäl att ifrågasätta den. Det borde krävas en utredning för att fastställa att anmälan verkligen är ogrundad och:

Vikten av att en eventuellt brottslig gärning utreds torde därmed överskugga risken för att en förundersökning inleds utan grund. I vart fall borde en s k förutredning vidtas för att skaffa underlag för ett beslut om förundersökning ska inledas eller ej. (Swärd 2003:6)

Det framkommer i några av intervjuerna jag har gjort med kvinnor som anmält våldtäkt att det framstår som att polisen gör väldigt lite. I två fall har polisen inte tagit emot anmälan när kvinnan ringt utan sagt att kvinnan själv måste komma ner till stationen om hon vill anmäla. Utöver detta har polisen framstått för kvinnan som ointresserade i tre fall och inte lagt ner någon större möda medans det av totalt åtta våldtäkter var en kvinna som var nöjd med polisens arbete trots att inget åtal väcktes och en som var nöjd och där det ledde till en fällande dom. Tre av kvinnorna upplevde att en av poliserna hon mötte var sympatisk och två av de kvinnorna kände att de fick bra stöd av den polisen. När det gäller Swärds slutsats gällande förutredning kan mycket i mina intervjuer styrka den. Flera av kvinnorna tyckte att det inte undersökts om det funnits anledning att inleda förundersökning. Att anmälan senare leder till förundersökning och/ eller åtal förefaller snarare vara en slump än ett tecken på rutinfast och undersökande polisarbete. Slumpen bestäms av polisen som tar emot anmälan. Det är dennes personliga uppfattning och eventuella fördomar gällande våldtäkt som bestämmer vad som ska ske med anmälan, om den ens registreras (Lindström och Zadruzny 2005:4). Marias första försök att anmäla registrerades aldrig framkom det i rätten, polisen gjorde ett tjänstefel.

De flesta tänker sig nog att om de skulle råka ut för en allvarlig kränkning som exempelvis våldtäkt så skulle de anmäla det till polisen. Det är därför intressant att det endast i *ett* fall av åtta våldtäkter var självklart för den drabbade att hon skulle anmäla. (Johanna som blev avlämnad direkt efter våldtäkten en bit från ett polishus och sprang dit.) Det förefaller som att det i många fall är viktigt för den drabbade att hon får hjälp att ta sig till polisstationen, att någon säger till henne att anmäla eller på annat sätt uppmuntrar till anmälan. En person som drabbas av en sådan kränkning som våldtäkt innebär ifrågasätter sitt värde, eller värdet på sin integritet, enligt Giddens (1997:83). Det är då en slutsats man kan dra att det är viktigt att personen övertygas om att hon inte var värd att bli behandlad så och att hon måste anmäla.

Camillas andra drabbning av våldtäkt tillhör mörkertalet som inte syns i statistiken och det kunde Marias också varit om hon inte blivit nedsläpad av en vän vid ett senare tillfälle några dagar efter att hon kontaktat polisen i ett försök att anmäla.

Vem vet hur många *försök till anmälan* som görs men aldrig registreras? Bara bland de sju kvinnor som jag intervjuat har det hänt två stycken.

Hur kan det då vara att anmäla en våldtäkt?

Kvinnorna i intervjuerna har samtliga upplevt obehag som en direkt följd av anmälan på olika sätt så att anmäla en våldtäkt kan inte vara lätt. Med tanke på hur få av dem som faktiskt anmälde på eget initiativ och hur det upplevdes när de väl anmälde och i processen efter anmälan så får man förmoda att det stämmer att bara 2 % av anmälningarna är falska. (Kelly 2009)

Det kan vara positivt för läkningen att anmäla även om det är jobbigt. Det kan också vara viktigt att påpeka att det inte var någon av kvinnorna som ångrade att de anmält händelsen oavsett hur deras anmälan mottogs. De skulle också anmäla om det hände igen trots att de nu vet vilka hinder som kommer möta dem. Det tyder alltså på att även om de inte riktigt visste att de skulle anmäla att när de väl gjort det så tycker de att det är viktigt att göra det. Att de anser att det är viktigt att anmäla är inte främst för att fälla den anklagade i domstol utan för statistiken tycker exempelvis Vera och att polisen åtminstone kunde åka ut och höra den anklagade så att denne får sig en tankeställare tycker Camilla skulle vara bra även om inget mer sedan händer. Att våldtäkten inte passerar obemärkt förbi för alla andra utom den drabbade. Camilla känner det som att hon gett killarna ett okej som aldrig ens fick veta att hon anmält dem, att det de gjort, gjort henne så illa. Hon undrar vad de gjort efter det, om fler tjejer råkat ut för samma behandling. Även Karin och Johanna kände en rädsla för att den anklagade skulle ge sig på andra kvinnor om inte polisen tog fast honom. Tanken att anmälan kunde rädda en annan tjej från samma öde spelade en stor roll för dem.

Detta är ett exempel på det som Frankl säger om mening (1996:passim). Frankls poäng är att lidandet är uthärdligt om man kan se en mening med det, och om kvinnorna kunde skona andra från samma sak genom att uppleva det själva så skulle det ge lidandet en mening tycker de. Det kan som jag tidigare nämnt vara svårt att skydda sig själv eller andra från våldtäkt, det upplevde ju Johanna när hennes son blev antastad, och den meningen kan alltså anses ostadig. Därför är det i förlängningen kanske bättre att söka meningen i att bära lidandet i våldtäktens kölvatten med mod och med rätt och att våga lita på människor trots bättre vetande. Frankl beskriver att människor som genom att låtsas se tillbaka på sitt liv från sin dödsbädd många gånger kan se att livet hade mening med lidandet inräknat. (1996:128)

8 Diskussion

Det är inte självklart att man anmäler

Det framstår som om det inte alls är lika självklart att man ska anmäla när man väl befinner sig i en situation där det kan behövas som när man föreställer sig att man befinner sig i den situationen. Av de sju kvinnor jag har intervjuat har totalt åtta tillfällen av våldtäkt ägt rum och bara i två av dessa fall har kvinnan anmält utan att reflektera över om hon ska anmäla och fått hjälp av någon att anmäla.

Johanna bad våldtäktsmannen släppa av henne på ett ställe där hon visste att hon hade nära till polisstationen och sprang direkt dit. Det är inte lika säkert att hon hade anmält om hon hade åkt hem emellan och kontaktat till exempel sina föräldrar för stöd vilket hon förmodligen då inte fått och istället kanske börjat tveka.

Camilla berättade efter våldtäkten för sin mamma vad som hänt och mamman tog med henne till vårdcentralen där de blev tillsagda att anmäla till polisen. Polisen var ointresserad och ingen utredning gjordes vilket är anmärkningsvärt eftersom personalen på vårdcentralen ansåg att Camilla var trovärdig när de upplevde att hon faktiskt blivit våldtagen och borde anmäla till polisen. Polisen upplevde hon som att de inte delade den uppfattningen eftersom de inte ens åkte ut och hörde de anklagade. Man kan fråga sig vad det är de grundar sitt beslut på att inget mer kan göras i fallet och lägger ner det. Trots att anmälan inte lett till någon rättslig upprättelse eller på annat sätt positiv konsekvens för Camilla så tvekade hon inte över om hon skulle anmäla andra gången hon drabbades av våldtäkt. Det tror hon kan bero på att hon vid det senare tillfället var nästan femton år äldre och att hon den gången istället blev väldigt arg snarare än chockad. Hon uttryckte det som att *vad i helvete* som låter som att hon liksom då för andra gången när hon blir utsatt tänker att *vad i helvete är det för fel på killar*. Polisen som tar hennes samtal per telefon är hånfull och antyder att hon inte talar sanning när hon berättar vad som hänt. Det leder till att Camilla aldrig gör någon anmälan. Det är intressant att hon inte var avskräckt från det första mötet med polisen femton år tidigare och att hon fortfarande hävdar att hon skulle anmäla om det hände ytterligare en gång, för statistiken.

I samtliga de andra fallen har det varit endera någon vän eller familjemedlem som sett till att anmälan gjorts. I Louise fall var det en snäll man som plockade upp henne, när hon i chocken efter våldtäkten irrade omkring ute på en landsväg, frågade vad som hänt och körde henne till polisen.

Det är obehagligt att anmäla en våldtäkt

Det är en obehaglig upplevelse att anmäla en våldtäkt först och främst för att man blivit kränkt sedan ska man blotta sig med all den skam man känner och riskera att bli misstrodd. Samtliga av de kvinnor jag intervjuat har känt obehag som en direkt följd av anmälan. Ibland har polisen agerat på ett kränkande vis genom att visa sig ointresserade, oengagerade och upptagna med annat. Polisen har vid tillfällena för anmälan varit skrämmande många runt en anmälande kvinna och betett sig på ett arrogant och ”äckligt rationellt” vis, som Louise uttrycker det. Vissa gånger har polisen verkat ha en otäck nyfikenhet och kvinnan har ombetts precisera händelsen i detalj vilket hon vägrat (Johanna). En polis sa till Maria att hon borde ta reda på mer nästa gång hon blir våldtagen och tyckte att han var rolig. Det tyder på en total brist på förmåga till inlevelse.

Trots obehaget vill man anmäla både första och ännu säkrare andra gången

Det kan framstå som underligt att när kvinnorna först förklarat att de inte anmälde på eget bevåg och trots det obehag de kände som en följd av anmälan att de ändå säger att de absolut skulle anmäla om det hände igen. Vera säger att det är viktigt för statistiken. Det ska synas hur många som blir våldtagna men hon skulle aldrig räkna med att polisen skulle göra något. Det kanske efter att man anmält blir oförståeligt hur man inte kan anmäla och att det leder till att man skulle anmäla igen. Maria säger att hon inte kan förstå hur det måste kännas för dem som aldrig får någon fällande dom på våldtagaren, hon kan bara tänka sig det som den enda godtagbara upprättelsen och sättet att gå vidare. Det är dock många fler som får hitta andra vägar till avslut och upprättelse än det är som får upprättelse på det viset. Johanna skapade en egen offentlig rättegång där hon dömde den man som antastat hennes barn inför hans vänner och tvingade honom till landsflykt. Det gav henne en känsla av upprättelse.

Blottad, kränkt och misstrodd

Sammanfattningsvis kan man säga att våldtäkt är en oerhörd kränkning för den drabbade. Kränkningen ger den drabbade en känsla av skam. Att anmäla kränkningen eller berätta om den är för den drabbade att blotta sitt innersta, den skam hon känner och det händer ofta att hennes modiga försök möts av misstro. Konsekvenserna av den misstron kan bli förödande för den drabbade. Ibland kan hon gå ett halvt liv och undra vad hon gjort för fel och känna skuld som Johanna och ibland blir det till och med för tungt att ens uthärda som för den unga flickan som tog sitt liv i april i år, 2009. Hon var rädd för att möta mannen, som våldtagit henne, i rättegången och trots att kommunen kände till att hon var i behov av stöd fick hon inte i närheten så mycket stöd som hon behövde. Konsekvenserna kan även visa sig bli förödande för ytterligare någon flicka eftersom mannen nu går fri då flickan inte kan vittna. (www.DN.se)

Förädlad

Till bilden av den våldtäktsdrabbade som blottad, kränkt och misstrodd ska vi lägga hur denne i de flesta fall reser sig och fortsätter sin väg genom livet. Det mod och den stolthet som den våldtäktsdrabbade uppvisar är inspirerande för oss alla. Att genomleva en traumatisk händelse kan också ge positiva saker som mognad och ökad förståelse för riktiga värden och en djupare känsla av mening. Personen har blivit förädlad genom sorgen. Livet fortsätter och livet fortsätter vara meningsfullt allt lidande till trots.

Tankarna ändrades

Under arbetet med den här uppsatsen som tog sin början år 2004 har mina tankar om våldtäkt förändrats. I början av processen fick jag en knut i magen av alla hemska upplevelser som kvinnor gått igenom och vittnade om i studier och böcker. Efter hand byttes rädslan och knuten mot en ilska och ett förakt för det totala sveket som samhället verkade uppvisa då kvinnorna sökte upprättelse eller hjälp. Det var också ilska som jag kände för de män som, jag tyckte om att uttrycka det, tydligen inte kunde få sex på vanligt vis och på något sätt då förminskades i mina ögon till att vara fega, ryggradslösa och moraliskt depraverade missfoster. Våldtäkts*offren* var människor vars liv slagits i spillror. *Offer* som ofta fastnade i en *offerroll*. Det förväntas av *offer* att de ska vara på ett speciellt vis.

Någonstans i processen tröttnade jag på ordet *offer*. Det började se missvisande ut i mina ögon. Ett *offer* är någon som är passiv och som behandlas som ett objekt. Det kan en person som lever bara vara om hon har valt det och den som drabbas har inte valt utan får istället i efterhand välja sin inställning till det hon drabbats av.

Den som fortfarande är ett offer efter att brottet är begått är möjligtvis gärningsmannen själv. Det är han ända tills han erkänner sin skuld och tar sitt straff efter vilket han kan återfå sin värdighet som människa. Frankl skriver om skuld att om man inte som skyldig tar på sig den så har man reducerat sig själv till en varelse som inte är ansvarig för sina handlingar. Då är han ett *offer* för summan av biologiska, psykologiska och sociala faktorer, inget mer. De olika faktorerna kan vara en orsak men *aldrig* en ursäkt precis som att en person aldrig kan reducera sig till ett *offer* för sitt sociala arv utan att först *tillåta* det.

När jag fick idén att använda mig av Giddens och av Frankl så var det som att öppna en ventil och all ånga pyste ut. Den optimism som kom över mig för alla de våldtäktsdrabbades framtid gjorde plötsligt att oavsett hur hemskt det var, det jag läste att de fick uppleva, så kunde jag trösta mig med att de skulle komma igenom det och de skulle möjligen även kunna vinna något på det i processen.

Bilden av *våldtäktsoffret* blev istället bilden av den *våldtäktsdrabbade* som *levde med erfarenheten av våldtäkt*. I det senare begreppet ser jag, vad jag sett i mina informanter, fast som de själva inte alltid ser, vackra, starka, härliga och hela människor som alla har hittat vägar att handskas med sorgen efter en våldtäkt och som kämpar vidare.

Sammanfattningsvis blir slutsatserna att den som drabbas av våldtäkt blir djupt kränkt och bristen på respekt för den drabbades integritet rubbar den ontologiska tryggheten. När personen inte kan bevara en obesvärad kroppskontroll på grund av den traumatiska upplevelsen sker en dissociation och den drabbades agerande kan upplevas som inkompetent eller med andra ord väcka misstro hos omgivningen. Många olyckliga följder av den misstron leder ofta till att personen upplever att hon blir kränkt igen. Den drabbades möte klassas som bra i de här intervjuerna om den drabbade bara visas korrekt behandlande och att hennes anmälan tas på allvar och utreds som sig bör. Den drabbade upplever dock obehag eller känner sig kränkt först när den som möter henne uttrycker sig på ett direkt opassande eller okänsligt vis. Det krävs alltså enligt de här intervjuerna inte att man bemöter våldtäktsdrabbade på ett speciellt vis snarare tvärtom. Den misstro som kan väckas av att den drabbade lider av dissociation bör alltid hållas i åtanke och misstron bör undanröjas ögonblickligen genom att man uttryckligen talar om för den drabbade och sig själv att man tror på hennes utsaga. Först därifrån kan en anmälan rättvist påbörjas.

Fortsättningsvis skulle det vara intressant att utforska närmre om man kan förebygga våldtäkt som samhällsproblem genom att prata om det som en del av sexualkunskapen i skolan. Detta med tanke på att en mycket stor del av våldtäkter begås av unga killar och upplevs av unga tjejer. Genom att upplysa om vikten av att anmäla och be någon man litar på om hjälp kanske unga tjejer kan få lite större chans till upprättelse om de eller någon de känner skulle råka ut för en våldtäkt. Unga killar likaså.

Litteraturförteckning

- Andersen, Heine, Kaspersen, Lars Bo (red.).(1990) *Klassisk Samhällsteori*. Lund: Studentlitteratur.
- De Beauvoir, Simone.(1986) *Det andra könet*. Stockholm: Nordstedts Förlag.
- Borgström, Claes.(2005) *Anmälan och utredning av sexualbrott. Förslag på förbättringar ur ett brottsofferperspektiv*. Stockholm: Elanders Gotab.
- Boëthius, Maria-Pia.(1990) *Patriarkatets våldsamma sammanbrott & varför våldtäkt finns*. Stockholm: Bonniers.
- Bryman, Alan.(2002) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber ekonomi.
- Dahlberg, Anita, Nordborg, Gudrun, Wicklund, Elvy.(1990) *Kvinnors Rätt*. Eskilstuna:Tiden/Folksam.
- Frankl, E, Viktor.(1996) *Livet måste ha mening. Erfarenheter i koncentrationslägren. Logoterapins grunder*. Stockholm: Bokförlaget Natur och kultur.
- Frankl, E, Viktor.(2003) *Viljan till mening*. Stockholm: Bokförlaget Natur och kultur.
- Forsberg, Cristina, Persson, Lisa. (2007) *Våldtäkt – vad blir konsekvenserna och hur jobbar man med dem som kurator? C-uppsats*. Socionomprogrammet. Göteborgs Universitet.
- Giddens, Anthony.(1997) *Modernitet och självidentitet. Självet och samhället i den senmoderna epoken*. Göteborg:Daidalos.
- Hedlund, Eva. (1983) *Våldtäktskrisen. En bruksbok för socialarbetare, poliser, sjukvårdspersonal, jurister, anhöriga och andra som kommer i kontakt med våldtagna kvinnor*. Stockholm: Liber Förlag.
- Jeffner, Stina.(1998) *Liksom våldtäkt typ - Om ungdomars förståelse av våldtäkt*. Falköping: Elanders och Gummessons.
- Kvale, Steinar.(1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Ledray, Linda E. (1994) *Recovering from rape*. New York: Henry Holt and Company, Inc.
- Lindström, Carolina. Zadruzny, Camilla.(2005) *Våldtäkt. Rätten: Att tolka lagen. Åtta intervjuer med personer verksamma inom rättsväsendet*. Påbyggnadskurs i genusvetenskap. Södertörns Högskola.
- Lundgren, Eva, Heimer, Gun, Westerstrand, Jemmy, Kalliokoski, Anne-Marie. (2001) *Slagen Dam- Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige- en omfångsundersökning*. Stockholm: Fritz Offentliga Publikationer.
- Moe, Sverre. (1995) *Sociologisk teori*. Lund: Studentlitteratur.
- Sultan, Dina, Östman, Caroline. (2008) *"Att bli lyssnad på, respekterad och trodd, det är ett bra bemötande!"*. En kvalitativ studie om sex kvinnors upplevelser av myndigheters bemötande efter en våldtäkt. C-uppsats i Socialt arbete. Mittuniversitetet.
- Swärd, Linblom, Anastasia.(2004) *En empirisk undersökning av bevisvärderingen i sexualbrott under förundersökningsstadiet*. Examensarbete 20 p i processrätt, Stockholms Universitet.
- Wenneberg, B, Sören.(2001) *Socialkonstruktivism – positioner, problem och perspektiv*. Malmö: Liber Ekonomi.

Wennstam, Katarina.(2004) *En riktig våldtäktsman. En bok om samhällets syn på våldtäkt.*
Uddevalla: Albert Bonniers Förlag.
Wennstam, Katarina. (2002) *Flickan och skulden. En bok om samhällets syn på våldtäkt.*
Viborg: Albert Bonniers Förlag.

Länkar:

Brå för statistiken och diagrammet

(http://www.bra.se/extra/pod/?action=pod_show&id=2&module_instance=21)

Dn för Liz Kelly referensen

(<http://www.dn.se/nyheter/sverige/flest-valdtakter-i-sverige-1.853118>)

Dn för flickan s. 53

<http://www.dn.se/nyheter/sverige/valdtaktsoffer-tog-sitt-liv-1.842000>

Intervjuguide 1, vt 2004

Ålder då, ålder nu?

Varför bestämde du dig för att anmäla?

Hur lång tid gick det tills du anmälde?

Vad hade du för förväntningar?

Vad gjorde polisen?

Vilken hjälp fick du?(Skickade de dig till någon kvinnojour?)

-vilken hjälp till hjälp fick du?

Hur kändes det efter du hade anmält?

-jämför på vägen dit och därifrån.

När hörde du av polisen efter anmälan gjorts?

-på vems initiativ?

I vilken utsträckning utreddes ditt fall?

Vad känner du nu, i efterhand?

Skulle du anmäla om det hände igen?

Vilket förtroende har du för polisen?

23/3-09

Intervjuguide 3

Övergripande syfte med intervjun är att belysa hur det kan vara att anmäla en våldtäkt.

Vill du berätta ngt av vad som hände dig?

Varför/hur beslöt du dig för att anmäla?

Vad hände innan du gjorde anmälan? Hur kände du inför att anmäla?

Hur gick det till när du anmälde?

Vart ringde/gick du? Vad sa de? Hur kändes det?

Vad hände när du anmält?

Vad gjordes och hur kände du i anknytning till det? Kändes det bättre när du anmält?

Hur upplevde du polisens bemötande?

Hur upplevde du vårdpersonal/kurators bemötande? Kände du tillit till polisen? Trodde de på dig kände du? Har din uppfattning av polisen ändras i och med den här upplevelsen?

Vilken hjälp att läkas har du fått?

Vilken hjälp har hjälpt?

Vilken hjälp hade du önskat att du fått?

Hur skulle polisen (och andra representanter för samhället) kunna förbättra sitt bemötande?

Vill du ge ngt råd till andra kvinnor?

